

Выходить два раза
на мѣсяць, каждого
1-ого и 15-ого, въ
объемъ 2—2½ ар-
куша.

Редакція „Зорѣ“ въ
камениці подъ ч. 8.
улиця Акаде-
мична.

ЗОРЯ

Пренумерата вы-
носить: на цѣлый
рѢКЪ 5 ар., на полъ
року 2 ар. 50 кр., на
чверть р. 1 ар. 25 кр.

Пренумерату нале-
жить присылать до
администраціи „Зорѣ“
(улиця Академична
ч. 8.)

ПИСЬМО ЛИТЕРАТУРНО-НАУКОВЕ ДЛЯ РУСКИХЪ РОДИНЪ.

ЯКЪ СТАРА ЯНОВА БѢХАЛА ЗЕЛѢЗНИЦЕЮ ЗЪ КОЛОМЫѢ ДО БУРШТЫНА.

I.

На нашѣмъ славномъ Покутѣ в маленьке мѣстечко Пѣстынь. Лежить оно на гористой рѣвинѣ, такъ, що якъ перескочишь кѣлька потоковъ, то знайдешъ ся въ лѣсъ и не потребуешь дранати ся по горахъ. Серединою иде мурованый гостинець обсаженный деревьями, а по обохъ бокахъ видѣти можна деревляныя зъ цѣточниками домики помѣшь зъ мужицкими хатами.

Властиве мѣсто, та збита въ одну масу купа жидѣвскихъ хатъ и склеповъ, стоятъ собѣ на боцѣ одъ дороги и можна переѣхати цѣлу мѣсцевѣсть, не бачивши правдивого мѣста, т. е. пляцу торговъ и жидѣв. Гѣдна уваги въ Пѣстыни в стара церковь надъ высокимъ берегомъ розбивающаго ся о камѣне горского потока, о котрой ходитъ народне повѣрье, що она була де инде заложена и сама на се мѣсце перенесла ся.

Друге цѣкаве мѣсце, се гидрпатичный закладъ колись п. Бернарчика, котрый теперь майже цѣлкомъ розсыпавъ ся, такъ, що страшно тамъ ити, абы що на голову не упало або не заломило ся подъ ногами. Зъ часѣвъ, здае ся, процвитаня того закладу войшло у деякихъ людей въ звычай проживати лѣто въ Пѣстыни. Такимъ способомъ тамъ буває завсѣгды одна або двѣ лѣвѣвскыя родины, два або три одиноки мужнины и кѣлька особъ зъ близшихъ сторѣнь.

Певно не оденъ зъ тыхъ пѣстыньскихъ гостей пригадуе собѣ високу, блѣду, у двоє зогнену бабку въ полатанѣй але чистеньку выпранѣй сорочцѣ, такой самой що до вѣку сѣдѣнниці и колись голубѣй, зъ заду завязанѣй хустцѣ. Она походить зъ косѣвскихъ мѣщанъ. Родичѣ ей мали ся колись не зле, мали хату и грунтъ, але батько усе прогайнувавъ, мати зъ журы умерла, дѣти пѣшли въ поневѣрку, — то-жъ она ще малою дитиною дѣстала ся до Коломыѣ, де служила у панѣвъ ажъ до своего замужья.

Она называла ся Юстина а по чоловіцѣ кликали еѣ такожъ Янова, — хочъ бнѣ бувъ собѣ широко-рускимъ Иваномъ, але що ходивъ въ сурдуть и бувъ зъ профессіи шенцемъ, то переробивъ ся на Яна, и майже до кѣнця своего житя носивъ ся зъ гадкою и бажанемъ перейти на латинскій обрядъ. Звычайна се хѣроба нашего ремѣсницкого стану. Аристократичный понятія интеллигенціи перероблюють ся у низшихъ веретовъ въ формы національно-религійны.

Иванъ родивъ ся въ Пѣстыни, де его батько а пѣзныѣше бнѣ самъ занимавъ ся шитьемъ простыхъ чобѣтъ. Ходячи часто до Коломыѣ, пѣзнавъ тамъ Юстину, оженивъ

ся и привѣвъ еѣ на батькѣвщину. Грунту у нихъ не було, лишь стара хата и кавалокъ города. При ремеслѣ ишло ще яко-такѣ, але коли Ивана звалила зъ ногъ довга и тяжка недуга, котра въ кѣнці положила его въ могилу, пришло ся бѣдной Юстинѣ неразъ горѣко бѣдувати. Она мала щось дѣточокъ, але померли и лишивъ ся лишь оденъ сынъ. Онъ якось не хотѣвъ тримати ся батькѣвского хлѣба, кидавъ ся то сюды то туды, выслуживъ у войску, оженивъ ся въ Станиславѣвъ, тай оперъ ся ажъ буднякомъ въ Бурштынѣ. Юстина не пѣшла за сыномъ, не хотѣла позбутя ся своей хаты и лишила ся въ Пѣстыни. Одно, що бояла ся невѣстки, а друге гадала собѣ, що Богъ знае, якъ тамъ сыновѣ въ свѣтѣ поведе ся, а свой кутѣкъ може колись стати и ему въ пригодѣ.

И такъ жила собѣ бабуся, а може ще и теперь живе, рада, що хочъ має де сидѣти. Але стѣны вѣсти не даютъ, а заробити приходило зъ каждымъ днемъ труднѣйше; старѣсть, якъ то кажутъ, не радѣсть. Ходитъ она бывало одъ хаты до хаты пѣстыньской интеллигенціи: въ одной позамѣтае, въ другой обмые начине, въ третей догляне чѣгось въ нечи, а въ зимѣ дре пѣре, и такъ якось день за днемъ, рѢКЪ за рокомъ минае. До хождения по хатахъ спонукувала еѣ такожъ одна маленька слабѣсть, котру набула на службѣ. Она надзвычайно любила каву, а не будучи въ станѣ ей собѣ купити, готова была и цѣлый день услужувати за той присмакъ. Напиши ся кавы, стара Янова звычайно впадала въ дуже добрый гуморъ и ставала дуже розмѣвна. Любила розповѣдати пригоды своего житя, простого и вбогого въ надзвычайный случаѣ, та за те тымъ болѣе характеризующаго житѣ цѣлои массы подобныхъ же простыхъ и звычайныхъ людей. Одно зъ такихъ оповѣданъ списала я и подаю ласкавой увазѣ читателя. Менѣ здаеся, що зъ за мимовольного комизму сего образа проглядае децо и глубше и заслужуюче на увагу мыслящихъ людей, а именно те, якъ то горѣко неразъ простѣмъ людемъ бѣдуютъ поступы и вынаходы цивилизаціи и якъ въ такихъ тяжкихъ хвляхъ потѣшаютъ ся.

II.

Одъ коли мой сынъ оженивъ ся, я его не видѣла. А такъ менѣ хотѣло ся его побачити, подивити ся, якъ ему зъ жѣнкою живе ся, що толькѣ въ мене и думки, що бнѣ. Отъ, думаю собѣ, може и умру та не буду видѣти, якъ дѣти газдуютъ!

Але, якъ то кажутъ, рада бы душа до раю, та грѣхи не пускають. Хочъ и рада бы я поѣхати, та що зъ того, коли то така далечина, що якъ згадаешь, то ажъ морозъ поѣде по тѣлѣ. Кобы то возомъ, то я бы такъ не бояла ся, але то теперь уѣ възять лишь тою якою кольѣю,

а я такъ того бою ся, якъ бы несамовитого. Довго я зъ тою гадкою носила ся та не знала що робити: однои динны їду а другои сиджу дома. Може бы була и не поїхала, якъ бы бувъ мій сынокъ однои ночи менї не приєняв ся, та такъ любо та мило, що я про все забула та й загадала їхати.

— Поїду, нехай дїе ся що хоче, — сказала я сама до себе. Одъ того часу я не пропустила анї одного крейцара, заробляла, якъ могла, складала оденъ до другого, та розпытувала людей про колїю. Они менї казали, що треба мати билетъ та на часъ трафити. Ну, — гадаю собї, — се ще може якось и удамь!

Наскладала я пару левївъ такъ, що могла дорогу заплатити, тай ще якїй даруночокъ для сына и невїстки постарати. По дорозї хотїла я поступити до Станиславова, одно щобъ одвїдати сваху, а по друге порадиати ся зъ нею, щобъ купити для дїтей; звичайно при такїмъ мїстї лїпше купув ся. Коло Спаса выбрала ся я въ дорогу. До Коломыї заїхала зъ однимъ пїстиянськимъ чоловікомъ, що вїзъ на торгъ черешнї. Мы виїхали нїчно тай станули въ Коломыї разомъ зб-свѣтомъ. Чоловікъ заїхавъ просто на рынокъ, я встала, подякувала, — заплати бнз не хотївъ нїякои, — взяла свїй узликъ тай поїшла просто на той якїйс банвохъ. Тамъ я всѣ дороги добре знаю, то й не потребувала нїкого допытуватись.

Приходжу на банвохъ, а тамъ вже стоять якїсь двѣ фїры тай и люде вже ходять то сюды то туды. — Отъ може я за пїзно прийшла, — гадаю собї.

— Не за пїзно я прийшла? — пытаю ся одного такъ по шляхоцки убаного.

— А вы куды їдете?

— До Станиславова.

— О, то ще собї почекаєте!

Я поїшла де середини, чтобы де примїстити ся, абы людянь не заваджати. Отъ, стану де небудь, — гадаю собї, — положу свїй узликъ коло себе тай зачекаю, доки що буде, кобы лишъ довїдати ся одъ кого, коли билетъ купувати, та сїдати їхати. Та не було кого такъ запытати ся. Заїде якїй поїздъ, выскочить панокъ або панї, покрутить ся тамъ та не тамъ, тай поїде собї до покою; або притарбанимъ ся яке жидиско тай и той забере ся не знати куды. Чую я, оденъ колїйникъ кричить: „каса отворена, каса отворена!“ Выбїгли панки та купка жидївъ, тай усѣ збили ся коло якогось бїкна. Я дивлю ся, а они купують билеты. Треба и менї йти, — гадаю. Иду я, а навпередъ мене то зносять то на колїсцяхъ везуть всїлякї куфры та куферочки, а оденъ лишъ стоить та кляйстромъ картки налїплю.

— Чи менї теперь билетъ купувати? — пытаю его.

— А вы куды їдете?

— До Станиславова.

— Ну, то купуйте, але то поспїшний поїздъ, а менї видить ся, що такї панї якъ вы поспїшнымъ поїздомъ не їздять.

— Що то за поспїшний поїздъ? — пытаю ся. — Я о поспїшныхъ поїздахъ нїколи не чула. — Але закїмъ я се выговорила, той панокъ, що дававъ билеты, замкнувъ бїкно, та й все забрало ся, якъ бы замївъ, лишъ чую, що щось загудѣло та засвистало. Голововько моя бїдна! поїздъ одїшовъ, — ажъ скрикнула я и вдарилась объ полы руками. Колїйники въ смїхъ.

— Люде добрі, — кажу я, — не смїйте ся, а скажїть менї, чи вже сегоднї не буде бїльше їхати поїздъ до Станиславова?

— Буде, буде, — одказали менї, — то поспїшний одїїхавъ, а той вашъ ще надїїде.

— Ну, Богу дякувати, що мїй ще надїїде, а того якогось поспїшного най лихо возьме!

За часокъ чи за два зачали зновъ люде сходити ся. Сходять ся та сходять, такого ихъ насходило ся — повний сїни: и жиды и паны и хлопы и жовняры. Коло мене стала якась жидївка.

— А вы куды їдете? — пытаю ся ви.

— До Станиславова.

— И я до Станиславова! — скрикнула я тай таки такъ нею владувала ся, якъ рїдною мамою.

— А вы вже їхали коли, чи теперь першїй разъ?

— Ой, ой! може вже тїлько їздати не буду, що їздати! — каже жидївка.

— То я буду вже васъ тримати ся, бо я не знаю, якъ де рушити ся. Кобы хочъ вы сказали менї, коли билетъ купувати!

— Добре, добре, — каже жидївка, — тримайте ся мене! Якъ я буду йти, то и вы їдїте за мною.

— А довго мы тутъ будемо чекати?

— Нї, не довго, може зъ повъ години.

Якъ разъ може такъ за повъ години а може троха бїльше зачали зновъ кричати: „каса отворена, каса отворена!“ Иде моя жидївка а я за нею, а тамъ такъ пхаютъ ся оденъ передъ другимъ, що Господи! Жидївка якось дїпхала ся, а мене все одтручують та одтручують. Дивлю ся, кождый кладе на бїкно грошї тай бере билетъ. Беру я и собї, вытягаю грошї, а знала-мъ одъ людей, що зъ Коломыї до Станиславова платитъ ся два левы и 20 крейцарївъ. Беру я тї грошї, подсуваю ся якъ мога найближе тай кладу на бїкно. А панокъ анї окомъ не моргнувъ, выдавъ ще решту билетівъ тай лунъ! замкнувъ бїкно ще и дошкою засунувъ. А я крикнула зо страху: — А мїй билетъ, прошу пана!

Онъ подївсь бїкно. — Де їдете? — пытає.

— До Станиславова, прошу пана!

Онъ вытягнувъ билетъ и каже: — Два риньскї и двайцять крейцарївъ!

Менї ажъ въ очехъ потемнїло. — Я заплатила вже, — говорю ему.

А бнз якъ не крикне: — Або, бабо, плати, або жан-дармами кажу тебе взяти!

Я остовпїла. — Що робити? — гадаю, а ту нема коли и нагадувати ся: хочъ давай другї грошї, хочъ вертай назадъ! Вытягаю хустину зъ грїшми, а руки такъ менї трясуть ся, що ледви можу сї розвязати та той нещасный билетъ, що менї давъ, удержати. Жур-рице моя чорна! Оттаке то мое! Я такъ зажурила ся, що не чула, коли и колїя надїйшла; якъ бы не жидївка, то може була бъ я ще лишила ся. Я хотїла зъ нею разомъ їхати, але той, що мїсеця роздає, и слухати не хотївъ, тай мене де инде а жидївку зновъ де инде запхавъ.

Сиджу я та трясу ся якъ въ пропасницї: одно те, що бою ся тымъ їхати, а друге, що жаль менї моїхъ грошей! Господи Иеусе Христе! — думаю собї, — не могло то на кого другого трафити, та на мене таку бїдну! Не мають люде на що лакомити ся, та на такї бїд-ный грїш! Добре приповїдка каже: на бїдного дри-гота! Менї и разъ тяжко заплатити а не то ще два разы. Не буде вже дїтямъ за що дарунокъ купити! Та що, нехай вже выбачають! я рада була, коли якась лихе око позавидувало! Коло мене говорить, смїють ся,

але де менѣ до того! сиджу тай свою думку думаю. А то жене та жене, якъ шалене, лишь шипить та пару выпускае.

Ажъ глипѣ, я вже въ Станиславовѣ, и не оглянлась, коли! Отъ, чоловікѣ журить ся, — гадаю, — а часъ летить. Той, що роздає мѣся, прийшовъ тай отворивъ дверѣ, — видко, що треба вылазити. Вылазять другі, лѣзу й я за ними; идуть усѣ черезъ фѣртку, що стоить коло неї звѣнокѣ, справилась и я туды. Тамъ стоявъ якійсь въ сердцаѣ тай ѡдбиравъ билеты. — Билетѣ! — каже ѡнъ до мене. Я ему дала билетѣ тай пѣшла. Дивлю ся, нѣхто менѣ нѣчого не каже, видко ся не має жадной раціѣ. Хѣба ити до мѣста, — кажу до себе. Иду, а то якась така довга дорога тягне ся, та тягне, тай все щось такъ менѣ видить ся, нѣбы она не така, якъ тодѣ, коли я вѣхала зъ сыномъ на весѣлѣ. Ну, що, — гадаю, — може я другою улицею иду? Може Станиславовѣ погорѣвъ та инакше побудували?... А все таки кортить мене запытати ся, що то таке.

То була недѣля. Люде йшли до церкви, бо то ще було рано. Якійсь чоловікѣ йшовъ зъ колачанами въ хустцѣ, мабуть на парастасѣ. Я приходжу до него тай кажу: — Слава Иесу Христу!

— На вѣки слава!

— Скажѣть менѣ чоловічку, чи добре я йду до мѣста?

— Вы вже далѣ и минаете мѣсто.

Я гадала, що ѡнъ хоче собѣ зъ мене кепкувати. — Та чого-жъ бы Станиславовѣ такий малый ставъ? — говорю ему. А ѡнъ на мене лишь выдвигъ ся.

— За який вы Станиславовѣ говорите? Та то прещѣнь Отинія!

Свѣте мѡй бѣлый! Господи Боже! Ратуйте мене! Чую, що пѡдомною ноги дрожать та хитають ся, що прииде ся середѣ дороги сѣсти, а чоловікѣ и собѣ ставъ такий дивный, нѣ въ оденѣ бѡкѣ нѣ въ другій.

— А я гадала, що то Станиславовѣ, — кажу ему.

— Нѣ, то Отинія, — каже ѡнъ.

— Та бо я билетѣ заплатила ажъ до Станиславова.

— А се Отинія, спытайте ся кого хочете!

— Чоловічку добрый, дайте менѣ яку раду, а вамъ того не забуду, поки вѣку мого!

— Що-жъ я вамъ пораджу? — говорить.

И якъ не возму ему розповѣдати, якъ гѡрко я вѣхала, якъ начекала ся въ Коломыѣ, якъ два разы заплатила, тай якъ теперь замѣщецъ до Станиславова заѣхала до Отиніѣ, та ѡнъ тѡлько въ голову почухавъ ся.

— Ну, знаєте що, — каже ѡнъ, — може бы я вамъ и давъ раду...

— Богъ бы зъ васъ говоривъ и Матѣнка свята! — говорю ему.

— Тутъ є оденъ панъ, сидить при дорожѣ, я можу васъ тамъ пѡдвести, — то якъ той вамъ не poradить, то нѣхто вже вамъ не poradить. Звычайно, паны лѣпше знаютъ, якъ зъ тымъ заходити ся, а християнинѣ ѡдъ того далекий.

Я вже не знаю, що ему казати, та лишь прошу, абы мене завѣвъ до того пана.

То не було далеко, отъ такъ кѡлька кроковъ; ѡнъ менѣ показавъ, куды заходити ся, я ему ще разъ подякувала — тай такъ мы розбѣшли ся. Приходжу я тамъ, а на танку оброслѡмъ хмелемъ сидить якійсь войсковый на лавочцѣ пѡдъ стѣнкою. Я не знаю, чи то панъ, чи не панъ, чи до него що говорити, чи нѣ. Ажъ ѡнъ самъ

зачавъ говорити. Тай такъ зъ бесѣды я довѣдала ся, що ѡнъ такожъ має до пана якусь потребу тай на него чекає.

— А можу я до него пѡти? — пытаю ся.

— інъ ще спить, зачекайте.

По часѣ выйшла служница, мы пытаемо ся, чи панъ вже встали?

— Нѣ ще, — говорить. Добре тому чекати, хто має часъ, але хто має пильный интересъ, то тому такъ навѣмѣти ся, що година вѣкомъ стає.

— Пѣду я до него, — кажу до войскового.

— Та кобы-сте лишь що не обѡрвали, — смѣє ся войсковый.

Але я пѣшла до сѣнокѣ тай ѡдхилила помалу до покою дверѣ. А то щось якъ не гукне: хто тамъ? Я дивлю ся, а ѡнъ ще въ лѡжку. Я дверѣ чимъ борше замкнула тай вернула назадъ.

— А що? — смѣє ся войсковый, — чи я не казавъ?

Чекаемо мы зновъ, балакаемо де-що, тай слово по словѣ, розказую я тому войсковому, чого я прийшла тай який менѣ рады треба.

— Кобы я бувъ знавъ, — каже ѡнъ, — я бы бувъ вамъ давно раду давъ. Я войсковый чоловікѣ, служивъ при драгонахъ дванайцять лѣтъ, не зъ одной печи хлѣбъ ѣвъ тай не одно знаю. А зъ кѡлѣю знаете такъ: що тѡлько стане ся кому, треба замельдувати начальникови. А вы мельдували?

— Нѣ, не мельдувала.

— То идѣть и замельдуйте! Лѣпшой рады не дасть вамъ нѣ панъ нѣ министеръ нѣ нѣхто на свѣтѣ. Идѣть лишь, замельдуйте начальникови, — не маєте чого чекати та часъ втрачувати. Начальникъ тамъ ѡдъ того й є, абы кождому робивъ порядокъ. Тутъ не скоро дочекаете ся, — додавъ показуючи головою на дверѣ.

— Може й правду каже войсковый, — думаю собѣ. — Чого зачѣкувати ся та часъ втрачувати? Може бути, що коли начальникъ ѡдъ того, то буде и найлѣпше рядъ тому знати.

— То кажете ити? — пытаю ся ще разъ войскового.

— Идѣть, идѣть и не бѡйте ся! За тото я буду ѡдповѣдати, якъ не правда.

Зъ тымъ словомъ я и пѣшла. Приходжу на банвохъ, допытала ся, такъ якъ сказавъ войсковый, до начальника тай кажу, що такъ и такъ, я хотѣла вѣхати до Станиславова, а той, що въ сердцаѣ, взявъ ѡдъ мене билетѣ.

А начальникъ якъ не фукне ся! — Та на що-сь, дурна бабо, вылазила? — Я вже гадала, що все пропало, але чую, а ѡнъ каже кликати тыхъ, що билеты ѡдбирають. Нарештѣ прийшли они, той въ сердцаѣ тай ще два зъ нимъ.

— Котрый ѡдобравъ ѡдъ тои жѣнки билетѣ? — А они все якъ оденъ: я нѣ, я нѣ, прошу пана начальника.

— А Богъ бы тебе скаравъ, — кажу до того, що ѡдбиравъ билеты, — а то не ты тамъ стоявъ при фѣртцѣ тай бравъ билеты?

— Щезай бабо! — каже ѡнъ, — чого хочешъ ѡдъ мене, я не видѣвъ нѣ тебе нѣ твого билета!

— Ну, ну, ѡддайте йи! — муркнувъ начальникъ, обернувъ ся тай пѣшовъ. А они въ смѣхъ та давай ще собѣ зъ мене кепкувати.

— Головка моя бѣдна! — журюсь я, — що менѣ робити! Забила ся въ чужину — хочъ пропадай. — А то вже зъ полудня бере ся и вѣта, — хочъ ся, бо я

якъ ще ѡла въ Коломыѣ, то и въ ротѣ нѣчого бѣльше не мала. Я гадала, що ѣ не оббздрю ся, коли стану въ Станиславовѣ, а то прийшло ся такъ попасати. Ходжу я, ходжу по пѣдъ тотѣ будинки, нарештѣ змучила ся, спати захотѣло ся. Взяла я узликъ пѣдъ голову, дрѣмаю, а заснути мѣцно бою ся, абы хто узлика не вкравъ. А тотѣ ходять та смѣють ся, що мало не по-трѣскають. Машины то надбѣгають, то одходять, а менѣ и не рушити ся безъ билета. Матѣнко свята, — думаю собѣ, — хто то таке выгадавъ! Швидко то ѣде, то правда, та добре мусить бути тому, хто знае зъ того ужиткувати, але бѣдному та невченому чоловікови на що то здало ся? лишъ оббднуть та ще ѣ насмѣють ся. Волѣла бѣ я якъ жебрачка зъ палицею въ рукахъ ити за прошенымъ хлѣбомъ, якъ пускати ся тою проклятою колѣєю!

Та ба, разъ пустивши ся, треба щось зъ собою радити, а то прийде ся на нѣй погубати. Давай, думаю, пѣду ще разъ до начальника та запитаю: або, або? Ажъ тутъ зъ того ѡкна, що я пѣдъ нимъ сидѣла, дивлю ся, щось летить, якійсь папѣрикъ, нѣбѣ билетъ. Я якъ сидѣла, такъ и збрвала ся, хапаю, дивлю ся, якъ разъ билетъ! А той въ сердцацѣ зъ камратами стоять въ ѡкнѣ та такий регѣтъ справили, гейбы чорты въ неклѣ. Мене якъ не вѣзьме злѣсть! Нѣ, сего я вже имъ не дарую, най буде що хоче! Иду до начальника, показую ему билетъ тай кажу: — А отъ, прошу пана, той въ сердцацѣ казавъ, що нѣ мене, нѣ мого билета не видѣвъ, а отсе менѣ кинувъ зъ ѡкна, коли тѣлько поѣздѣвъ пѣшло!

— Ну, ну, — каже начальникъ, — вапѣ поѣздъ же прийде!

Ажъ и справдѣ такъ. Почало темнѣти, надбѣшовъ поѣздъ, тай тодѣ вже казали менѣ сѣдати. Такъ я заѣхала до Станиславова, а поки выѣзала, поки по ночи до свахи дотюпала, то такъ прислабла, що ажъ менѣ въ головѣ закрутило ся. Сваха якъ мене побачила, то ажъ перекрестила ся.

— Йой, — каже, — свашенько, а вы ѡдки ту такъ пѣзно взяли ся?

— Е, — кажу я ѣй, — не пытайте, а дайте упередъ що ѣсти, бо я ледви стою.

Кинулась сваха, зварила яєчницю, я троха покрѣпила ся, та якъ не возму ѣй свою пригуду розновѣдати, то она не знала, що зо мною тай зъ собою зробити.

Нарештѣ сваха постелила, я зговорила молитвы, подякувала Господу Богу, що мене такъ щасливо допровадивъ, та якъ уснула, то збудила ся, вже сонечко було геть-геть високо.

Побула я у свахи два дни. Дарункѣвъ не купувала, бо не було за що. Третього дня мене сваха одпроведила ажъ на банвохъ, тамъ мала знакомого, то той вже все поробивъ, що було треба, и билетъ купивъ и сказавъ коли часъ сѣдати. Менѣ припало мѣсце коло ѡкна, то въ Бурштипѣ сынъ заразъ мене ѣ побачивъ и взявъ зъ собою.

Дѣти довго не хотѣли мене пускати ѡдъ себе. То неразъ якъ такъ сядемо въ слотаву днину, то я ѣ зачну про свою ѣзду нагадувати. Сынъ и каже: А що, мамо, якъ бы я того урядника заскарживъ, бнѣ бы мусѣвъ вамъ вашъ грошъ ѡдати. Але я не хотѣла. Богъ справедливѣйшій ѡдъ людей, бнѣ его колись покличе передъ свой судъ.

Наталія Кобриньска.

НОВІЙ СПѢВОМОВНИ.

Ст. В. Руданьского.

6. Чи високо до неба?

Що пять верстовъ, то коршомка,
Нѣчого ѣ лѣчити,
Бо пять верстовъ якъ проѣдешъ,
Треба ѣ одпочити.
Ото ѣдутъ изъ ярмарку
Двое господарѣвъ,
У кожного вѣзъ порядный,
Воликѣвъ по парѣ.
Ѣдутъ собѣ помаленьку,
Грошенята мають, —
Полягали на соломѣ
Тай думку гадають.
Далѣ одинъ пробудивъ ся
Зъ глубокои думы,
Повернувъ ся на соломѣ —
— Чи спишь — каже — куме?
— Що говоришь? — другій каже.
— Чи спишь, я пытаю.
— Та не сплю ще, каже, куме,
А такъ щось дрѣмаю.
— Не дрѣмай же на годинку,
Та глянь противъ неба:
Скѣлько бѣ верстовъ такъ до неба
Прѣѣхати треба?
— Та Богъ его святыи знае
И добрии люде!
Я думаю, що не бѣльше,
Якъ пять верстовъ буде.
— Гуттю, куме! та се баба
Тобѣ набрехала!
Та якъ бы пять верстовъ було,
Коршма бѣ тамъ стояла.

7. Абы душа чиста.

Два злодѣи въ онѣвночи
Костьоль обкрадають,
Обшарили всѣ скарбонь,
Святыхъ обдирають.
И забрали якѣ були
Грошѣ пѣдъ замками,
Далѣ одинъ на олтарикъ
Пнеть ся зъ постоломи.
— Та що-жъ бо ты, брате, робишь, —
Ставъ другій казати, —
Якъ то можно святе мѣсце
Постоломъ ваяти?
А той каже: — Мовчи брате!
Мы ту передъ Богомъ!
Абы душа чиста була,
Постолы нѣчого.

8. Три царѣ.

Цыганъ, русинъ, третій ляхъ
Про то говорили,
Якъ бы хто имъ царство давъ,
Що-бъ тогдѣ робили.
Цыганъ каже: Якъ бы такъ
Мое царство було,
То такого бѣ вже царя
На свѣтѣ не булоOriginal from

Я бѣ по шию въ салѣ спавъ,
Въ сало-бѣ одягавъ ся.
— Ну, не диво такіи царь, —
Русиѣ промовляе, —
Кому сало въ головѣ,
Той сала и бажае.
А якъ бы я бувъ царомъ
Та мавъ царску волю,
То я знаю, що-бъ зробивъ:
Всѣхъ пустивъ-бъ на волю.
— Етъ, дурни вы, — каже ляхъ, —
Не вибѣте жити!
А якъ бы я бувъ царомъ,
Знавъ бы, що зробити.
Я бы тільки захопивъ
Царску скарбівницю,
Та въ той же бы самый день
Махнувъ за границу.

9. Скільки душ?

— Скільки, куме, въ тѣлѣ душъ?
— Одна, я гадаю.
— Може въ тебе и одна,
А я, такъ двѣ маю.
Бо якъ руки на свѣту
Въ мене заколють,
Хухне теплая душа,
И руки теплѣють.
А якъ страва на столѣ
Горячая буде,
То вже друга, бачь, душа
Холодная студить.

10. Мошко и Сура.

— Щобъ ты менѣ Сура
Здоровенька була!
— А ты-жъ Мошку якъ?
— Я вже буду и такъ.

ЛЮБОРАДСКІЙ.

СЕМЕЙНА ХРОНИКА А. ПАТРИЧЕНКА СВИДНИЦКОГО.

(Дальше.)

X.

Тымъ часомъ экзаменъ зближавъ ся. Страху —
страху! Боже твоя воля! Не оденъ остатну копѣйку
протративъ на свѣчки, та моливъ ся по цѣлыхъ ночахъ,
щобъ Богъ помѣгъ шасливо. Салдаты, мабуть, смотрю такъ
не боятъ ся, якъ тутъ экзамену. И Антосѣ широко мо-
ливъ ся. Передъ самымъ экзаменомъ и не снѣдавъ. Та
не бнѣ оденъ, а рѣдко хто снѣдае йдучи на экзаменъ,
ажъ мовъ бы се у звичай вѣйшло. — Отъ Антосѣ и въ
четвертый класъ попромували.

Хто его знае, де та дѣтвора такой пыхи набирае ся.
Абы только въ четвертый класъ перейшовъ, то наче не
той хлопецъ стане: задере носа, що куды! и зъ кимъ
вчора горобцѣ деръ, сегодня и поглянути не хоче. И Ан-
тосѣ такъ: заразъ деѣ и манижка въ него взялась и
така жилетка, що до манижки; и простѣ чоботы вы-
ваксувавъ. А що бѣднымъ шараваркамъ, то наибѣльше

дѣсталосѣ. Були они простѣ дымовѣ, та ще и зробленѣ
на славу: якъ Дунай широкѣ и короткѣ, чуть низше ко-
лѣнѣ. Въ свою пору були они и довшѣ, та Антосѣ вы-
гнавъ ся за рѣкѣ. До сихъ то шараварокъ здумавъ бнѣ
стремена вчинити, та не мавъ зъ чого, такъ зъ нитокъ;
тѣлько выпростувавъ ся, стремена и порвалисѣ. Що ро-
бити? Понадрѣзувавъ холявы и попришивавъ шкурлаты
зъ-на пядь шириною. Та и пришивъ же цыганською гол-
кою и сучкою (дратвою). Тодѣ и натягъ до сподобы. —
Оттакъ выштатувавшисѣ, надѣгъ кашкетъ на бакирь,
пѣднявъ плечѣ чуть не до ухъ и почавъ ходити стиб-
нѣвою въ задъ и въ передъ по подвѣрѣ, — за подвѣре
выйти не хватало смѣливости. А сѣртукъ у бѣдолахи
сѣрый, суконный, станъ ажъ на плечахъ и кождый гу-
зикъ инакшѣй — навѣтъ бѣли були мѣжъ чорными, той
зъ ушкомъ, той зъ дѣрками, на тѣмъ якѣсѣ кѣтки, на
другѣмъ вовча голова, той якъ десятичокъ завбѣлшки,
а другѣй бѣлшы гривнѣ. До того ще и столы чистѣ въ
хозяиновъ, що якъ пишешъ, то по самѣй лѣкѣ такъ зая-
ловишъ, наче ковбасы продававъ. Та що кому до того?
осѣ бнѣ четвертокласникъ уже; пусте, що сорочка якъ
на чумакови бѣла. Зъ такою миною Антосѣ и фѣрмана
привитавъ.

— Чого оно вѣжитъ ся? чого дметъ ся, якъ шкур-
латъ на жару? — думавъ собѣ фѣрманъ. — Хѣба я не
знаю, що оно за птиця? Своя-жъ сестра рѣднесенъка
на него плюнути не хоче; то чого-бъ я дувъ ся? Що
поповичъ? Овва! яке-жъ невидальце! — Такъ думавъ собѣ
фѣрманъ, а того и не знае, що иъ Антосѣ, иъ его кам-
раты и не думали чванитъ ся родомъ: вся бѣда, що бнѣ
четвертокласникъ — отъ що!

Такъ, якъ бачили-сѣмо, Антосѣ и въ дорогу вы-
рушивъ; и до фѣрмана вже и не говорить, якъ бывало
попереду; а що сей пѣйде розказувати, то бнѣ тѣлько
уемѣхнешъ ся та „харашо, ладно!“ — Мало того, що
вѣхавъ напышнѣвшисѣ, а то ще якъ здыбавъ ся зъ кимъ,
то вывернетъ ся на брѣхѣ и гукае: торкай! А любивъ
неборацъ и яку квартиру въ горлянку вылѣяти; то вѣйде
въ коршму, и наче лишъ ему свѣтъ вѣльный: ходитъ,
руками розмахуе: — „водки!“ — крикне, — и все хо-
дитъ, ажъ луна йде; та все поглядае, чи дивлятъ ся на
него люде, и думавъ: мабуть пѣзнають, що я не що не-
будъ такого, а четвертокласникъ.

Не дозаячи Солодѣкѣвъ, коршма стоить; тутъ бнѣ
вываксувавъ чоботы, надѣвъ другу манижку, обрѣпавъ
жилетку то-що бѣдъ пылу; а сѣртука не займавъ — бо
бнѣ пѣдъ пыломъ выдававъ ся новѣйшѣй. И шапки не
чѣпавъ; бачивъ неборацъ, що почтарѣ вѣдятъ запыленный
такѣй, то и собѣ такъ: хочъ по шапцѣ, каже, подумаютъ,
що хутко вѣхавъ.

— А може, — думавъ, — и зовсѣмъ менѣ не тре-
ба-бъ було обрѣпцуватъ ся? Нехай бы може такъ було;
сказали-бъ: такіи запыленный нашъ поповичъ приѣхавъ!
такѣй запыленный! сказано, зъ далекои дороги. Та вже
минуло ся. Отъ бнѣ и свѣтъ на брѣчку и тѣлько заку-
рилосѣ.

Такъ же пашнѣ половѣли, такъ же коники цѣвр-
чали, и все такъ же було въ полѣ и теперъ, якъ тодѣ,
коли Антосѣ першѣй разъ до дому вѣхавъ изъ Крутыхъ;
та бнѣ уже не такіи бувъ. Змалювавши себе въ своѣй
головѣ на почтарскихъ, тѣлько погукувавъ: торкай! —
Навѣтъ дѣвбнокъ ему причувавъ ся. Здасть ся, повиненъ
бы веселымъ бути, коли такъ; ажъ нѣтъ: нахмуривъ ся
и на бѣкъ щосѣ окомъ моргнувъ. ²Одинъ соломина высу-

нулась зъ брички и бнъ задививсь, якъ она хитае ся, що ажъ забувъ ся.

— Стой! — гукиувъ передъ порогомъ, якъ фърманъ и самъ ставъ. Та й конѣ добре знали, що тутъ треба стати, и самѣ далѣ не пбшли-бъ, хочъ бы ихъ нѣхто не спинавъ.

— Позносишь! — сказавъ Антосьо фърманови зъ такою миною, наче тамъ у него казенный грошъ або що, и пбшовъ выступци, поволбкъ чоботы. Усмѣхнувъ ся фърманъ и поѣхавъ на тбкъ, бо въ бричцѣ опрбчъ килимка, подушки, та двоухъ-треухъ паръ шматя нѣчого не було. Хйба ще книжка яка. Вбйшовъ Антосьо до хаты и важно-преважно поклонивъ ся, наче аршинъ проковтнувъ, и не може головы збгнуги; такъ же важно поклавъ свбй кашкетъ на столику коло дверей и почавъ витатись зъ мамою, зъ сестрами, та все мовчки.

Кинула окомъ мати на его убранѣ, та й бдвернула, щобъ на первомъ ступни не засмѣяться, и вышла заразъ; Маса зареготалась; Орися тблько губы закусувала; Текля то-жъ осмѣшувалась, бо вже й она выросла за той часъ. А Антосьо выйнявъ хустину зъ кишенѣ, якъ онуча; и ставъ обтирати лице передъ зеркаломъ.

— Ухъ! — каже, — какъ я зашмадился! а пыли сколько!

— Не такъ пылу, якъ блота, — каже Маса. — Певне зъ тыдзень не мыти ходѣшь.

— Сама невмытница, то й другимъ симъ-же дорѣкае, — огрызнувъ ся Антосьо.

— Кто не мыти? Я не мыта? Ану, понатшь, видѣшь?

— Ну, есть на что дивѣться, ёка невидаль!

— Ото ладнѣ! такъ и быць повинно, — защебатала Маса. — Ото чего сенъ научилъ!

— Малчать ты, Ляшка тупорылая, — крикнувъ Антосьо, и въ кулакъ наплювавъ, щобъ такъ и тряхнуть; та вбйшла мати.

— Що се ту? Вже заходились воювать ся? — заговорила она.

— А чеве-жъ эта дрань смѣетъ вазвышать свой не-летный голосъ противъ меня?

— Та якъ же зъ тебе не смѣяться, — каже мати. — Та подивись самъ на себе! — И засмѣялась.

— Tu quoue, Brute! — заговоривъ Антосьо и додавъ: — А разве я самъ на себя стараюсь? Ёсли я смѣшной, — то вы зъ себя смейтесь, что такъ меня убѣраете.

И ставъ ходити по хатѣ та руками розмахувати. А мати думаетъ: що се бнъ каже? квакай, бруссе, чи що?

— Якъ не буде менѣ сѣртукъ, — почавъ далѣй Антосьо, — то хату рознесу. — И стукнувъ кулакомъ въ стблъ.

— Не розносъ такъ скоро, — заговоривъ о. Якимъ вбйшовши зъ надвору, — бо се хата моя; а я тобѣ що виненъ?

Сироты вже жили на подвбрю, тамъ була стара хата. Та о. Якимъ бувъ якъ и одинокий, то они все въ него сидѣли. Наче ему смолоу губы залѣпивъ, такъ Антосьо змовчавъ. Та не перемѣнивъ свои постановы: щобъ сѣртукъ справили — та ще не абы якій, а суковный.

— Де я тобѣ вбзьму тыхъ грошей? — скузувалась мати.

— А меня гдѣ взяли? тамъ и денгъ вазьмите.

Плюе мати тай пбде. А Антосьо изновъ: „А кагда мне сѣртукъ справитѣ?“ Все по московски балакавъ.

— Отсе бѣда мене постигла зъ тыми чужоземцами, — каже собѣ мати. — Та Ляшка вдалась, сей Москалемъ ставъ! Ото понаучувались! Цуръ ему зъ такими школами! Не даремне мои покбйный татуньо — нехай имъ царство небесне — було кажутъ, що въ одной хатѣ жити-ме кбтъ, мышъ и собака. Отсе-жъ такъ оно й е!

Вже недалеко було до первой Пречистой, а сѣртукъ Антосьови все не було. Далѣй панѣматка зббралась и поѣхала до мѣста и набрала своему сынову на сѣртукъ и на все що треба.

Якъ розпырывается ся мбй Антосьо! якъ та вода на лотокахъ бурлить, що нѣ спинку нѣ гаманцю не мае...

— Какъ можна? какъ можна? — гукае. — Имъ — нѣбъ дѣвчатамъ-сестрамъ — то вонъ что понасправлялѣ, а мне и сѣртукъ харошаво не хатѣте! Такъ я себе самъ...

— Ну и самъ собѣ справляй, — каже мати, — абы-сь тблько мавъ за що.

— Найдѣомъ! — озавъ ся Антосьо.

Приѣхали кравцѣ; Антосьо якъ не той, тихій, смирный, що куды. Такъ и до Крутыхъ поѣхавъ, що наче другій разумъ вступивъ ему въ голову.

Ще серпень бувъ, якъ Антосьо забавъ: вхати, та й вхати до Крутыхъ.

— Що тобѣ такого, сыну? — каже мати, — ты-жъ нѣколи такъ не рвавъ ся зъ дому; а було ажъ пбсля Пречистой, пбсля другой вже.

— Е! — озавъ ся Антосьо, — тодѣ то старшихъ боявъ ся, то що, а теперь чого бояти ся, коли самъ старшимъ буду! Якъ спбзную ся та прощусъ, то нехай ему цуръ! Лучше вже й не являться. Въ четвертбмъ класѣ — каже, — не те, що въ другихъ, що хочъ пбвъ року пройде, все поповнишь; тутъ все по латиньски та по гречески. То коли его вывчить? — Отъ такъ бнъ говорить, а самъ собѣ думаетъ: — Добре передъ жѣнкою и тумана перти, бо не поправитъ.

— Бѣдный дѣти, — подумала мати. — Добре мои татуньо розказували, що то будуть не ученики, а мученики! И почали въ дорогу лаштувать ся.

Бувъ вересень на початку; сонце пекло, ажъ шкварчить; по узббрыхъ всяке зело пожовкло; а изъ-за горы пбдбймались хмары — на дощъ збирало ся, каждый знае.

Въ сю саме пору въ Крутыхъ на тбмъ пляцу, що коло Пйотровои, стояло скблька чертокласникбвъ, все въ новбмъ убраню, и палочками землю копирсали, и Антосьо мѣжь ними. Сѣртукъ на ему новый, доксаковый — долы ажъ по кбстки, шаравары черкасовѣ на стременахъ и натягнутѣ, хочъ смычкомъ поводъ; кашкетъ новый зъ китицею, жилетка шовкова въ квѣтки и чоботы на рыпахъ ваксованѣ.

Наче сумували чертокласники, бо мовчали, а на виду не сумъ видно було: всѣмъ очи свѣтились, якъ каганцѣ.

— Жаль, — каже оденъ, — що мы не въ купѣ живемо!

— Жаль, — каже другій, — а добре було-бъ.

— Та що жаль то жаль, — озавъ ся Антосьо. — Ходѣмъ же зъ жалю, та выпѣмъ!

— Ходѣмъ, — заговорили тѣ. — И пбйшли въ низъ, у низъ, тай до Пйотровои.

Вже й козы, якъ звали второкласникбвъ, то що поназѣзджались, та ще класы не починались, не було й журнала въ етацѣ, то дѣтворѣ й хаты не держалась — розбрились, хто куды попавъ.

— А де була? — запытае старшій, якъ ще й запытае.

— До мѣста ходили, — одкажуть, и покажуть папѣр чи цизорикъ, що колись купили, абы старшому очи запахати.

То й теперъ нѣкого зъ малыхъ не було дома нѣ духу.

— Такъ и треба, — кажуть четвертокласники.

Антосьо заразъ пошовъ у пекарню и просить хоззяку: чи не можна-бъ, щобъ Мотря пошла до Кромбера?

— Чого вамъ ажъ до Кромбера? — хоззяка каже.

— Вишняку! — зъ пышною миною одказавъ Антосьо.

— Та не можна одъ якого другого жида, а конче одъ Кромбера?

— А хйба-жъ мы що? може грошей не маємо? — заговоривъ Антосьо и вынявъ зъ кишенѣ капшукъ повный, грѣшми набитый.

— Ось! каже, дивѣть ся! — И давъ ажъ пять карбованцѣвъ.

Кромберъ, то бувъ самый богатый купецъ въ Крутыхъ: винами торгувавъ, а наливкою и не було въ него нѣколи.

Та Люборадченко не знавъ и хоззяка не знала, що єсть а чого нема въ него, бо то все голода була, що й не снилось їй лучшого, якъ наливка.

Одъ Пйотровон треба було черезъ лугъ ити, черезъ два мѣстки, а тамъ степкомъ по-за жидѣвскими домами, а тамъ уличками та переулочками, доки на мѣсто выйдешъ, а Кромберъ ажъ за мѣстомъ живъ, въ поперечной перѣ; то Мотря таки гень-гень забарилась.

Чвертокласники тымъ часомъ трошили кавуны.

— Може курку, або гуску? — пытає Антосьо.

— Якъ бы такъ черезъ мѣсяць, то не довго-бъ їй заваджати у тебе въ скринцѣ; а теперъ ще домашній птицѣ небесныя въ пузѣ перебувають.

— То й не треба! Може меду? — каже.

— Намъ и такъ солодко, — одказали.

Вже третій кавунъ доѣдали; калюжѣ по вѣмъ столѣ; по хатѣ шкарлупъ, якъ на баштанѣ коло курѣня; а що зернятъ усуды, то вже й Богъ забувъ.

— Нема вишняку, — заговорила Мотря, ступивши черезъ порѣгъ. — Та що-жъ вы наробили! — додала она. — Де вамъ и сѣ фляшки поскладати, що на столѣ такій калюжѣ?

— Та клади де-небудь, — озавсь Антосьо, — хочъ и на кровати тымъ часомъ.

— А я, — каже Мотря, — взяла рому та вина, може однести? я зъ такою умовою й брала, що якъ принесу, то щобъ назадъ прийнявъ.

— Говори! мы его приймемъ, що й слѣду не знати.

Поклала Мотря фляшки на кровать и взялась прибирати на столѣ; Антосьо склянку вытиравъ, а тѣ два чвертокласники поглядали оденъ на другого, то на тѣ фляшки. Черезъ годину въ Пйотровон вже спѣвали.

— Позычь менѣ брате скѣлька карбованцѣвъ, — почавъ далѣй оденъ зъ гостей просити Антосю.

— А скѣлько тобѣ? — Антосьо каже.

— Та такъ зъ пять, або що.

— Нема пяти, — Антосьо каже, — десять, коли хочъ, дамъ.

— Давай уже й десять, що робити зъ тобою? — каже той.

Полѣзъ Антосьо до капшука, а той другій чвертокласникъ дивить ся и ему ажъ очи забѣгали: — Та не давай ему, — каже, — а дай, брате, менѣ лучше!

— Нѣ, нѣ! менѣ дай, а ему не давай, — озавсь той.

— Не вѣрь! не вѣрь! — каже другій, — менѣ дай, а ему нѣ!

Антосьо все корпавсь у капшукѣ; далѣй выйнявъ цѣлу паку бумажокъ — все по десять та й по десять — и давъ одну тому, що просивъ. Взявъ той и почавъ чванитись: бачъ, — каже другому, — таки мое цвите, а твоє гние.

— То позычь же й менѣ, — почавъ другій, — коли ему позычивъ; нехай не дражнить ся.

— На й тобѣ десять, — зъ пыхою, якъ якій миліонщикъ, заговоривъ Антосьо.

— Ова! — каже сей, — бачъ, и въ мене є! Вынемъ же теперъ за здоровлє Антонія Гервасієвича, що позычивъ намъ грошей.

Зъ симъ словомъ наливъ склянку: — Твоє здоровлє, Антоній!

Антосьо завязувавъ капшукъ и не чувъ, а може до той поры вже й уха ему позакладало.

— Чувшь, Люборадскій! — почавъ той.

— Га! — каже Антосьо.

— Дай тобѣ Боже здоровлє!

— Дай тобѣ Боже! — озавсь Антосьо.

И сей хильнувъ тай наливъ и каже до того другого: — А ты чому не пьшь?

Той мовчавъ, немовъ на него бедягѣ надѣйшли; спустивъ носа якъ индикъ, губу одквасивъ, голову повѣсивъ, тай сидѣть, лишь сопе.

— Чувшь бра! — заговоривъ Антосьо, — чому, бра, не пьшь?

— Не хочу!

— Ты вже сердишь ся?

— Серджу ся.

— Та за що-жъ?

— Якъ то за що? — каже той нахмуреный, — чимъ я таки рѣвня тому, що ты и ему, и менѣ по десять карбованцѣвъ давъ? Хйба бнзъ тобѣ такій приятель, якъ и я?

— Ще бѣльшій! ще бѣльшій! — подхопивъ той и додавъ: — Люборадскій! чувшь Люборадскій! — каже, — коли хочъ, кажи въ огонь лѣзти, полѣзу! їй Богу, полѣзу! за тебе братику! и въ огонь и въ воду — їй Богу! О! бачъ, — почавъ далѣй и полѣзъ по кровати, знявъ образъ, поставивъ на столѣ и почавъ поклоны бити.

Вдаривъ ихъ скѣлька и каже: — Заклинаюсь отсимъ святымъ чи святою, що тутъ намальовано, бо щось не добакаю, коли я не бѣльшій приятель для Антосю, якъ той. Чувшь? — гукає до того нахмуреного, — чувшь? їй Богу правда. — И поцѣлувавъ образъ.

— Дурный ты, — заговоривъ той, — хйба я тебе не знаю, що ты свѣтовый брехунъ? Отъ коли я не брехунъ, то такъ що нѣтъ! И присягну, що нѣтъ. — И собѣ збирає ся лѣзти, та Антосьо придержавъ его за полу, каже: — Вѣрю! їй Богу вѣрю! Отъ на тобѣ ще десять карбованцѣвъ, бо я тобѣ вѣрю.

Взявъ сей и каже: — А я таки поцѣлую св. Миколая, що зъ мене лучшій для тебе приятель, якъ зъ отъ того єучого сына брехуна! — И полѣзъ здѣлмати св. Миколая та ставити на кровати: — Бачъ, — каже до того, що вже клявъ ся, — все таки мое цвите, а твоє гние — ось уже друга. И зъ симъ словомъ такъ тыкнувъ подъ нѣсь бумажою нѣбы, а замѣць неи кулакомъ, що той ажъ на ногахъ не встоявъ, а мусѣвъ присѣсти. Та не зважавъ на се, а заговоривъ до Антосю:

— Такъ! — каже, — то ты... Не братъ же ты менѣ! На тобѣ и сихъ десять, що вже-сь давъ. — И дае ему позиченій грошѣ.

— Не беру я, — каже Антосьо, — я-жь тобѣ позичивъ.

— Я не хочу: возьми собѣ назадъ. О! бачъ! — каже далѣй, піднявши руку надъ головою, — о! бачъ! — И зъ симъ словомъ поклавъ бумажку на стѣлѣ, и разомъ зо всей силы вдаривъ кулакомъ.

— Та я не беру, и не бачу, — каже Антосьо, — хочъ я за ѡкно выкинь. Я-жь тобѣ позичивъ! Ты-жь мене просивъ!

— Та я тебе просивъ, щобъ на рѣвнѣ стали зъ тымъ сучимъ сыномъ, що бнѣ до образа пнеть ся, та не може зняти.

Той справдѣ топтавъ по подушкахъ, стогнавъ, а св. Миколай все на гвѣздочку висить.

Почувши ту мову, Антосьо приступивъ до нього и тыче въ руку ще десять карбованцѣвъ, и торкае, що схвай, абы той не бачивъ. Повеселѣвшавъ неборацъ побачивши, що таки на рѣвнѣ стали и почавъ запыхати въ кишеню обидвѣ бумажки. Антосьо тымъ часомъ наливъ стаканъ вина, выпивъ и почавъ припрошати: — пийте, братя! — хочъ тутъ бувъ всего оденъ братъ, а другій все стогнавъ коло образа.

— А ты-жь вѣришь менѣ, що я не брехунъ? — каже той, що присягавъ ся, — якъ вѣришь, то выпю.

— Братику! — почавъ Антосьо, — ш-ш-щобъ мене грѣмъ побивъ, якъ не вѣрю. Та щобъ я тобѣ не вѣривъ, моему приятелеви? я? тобѣ? та я не знаю що!...

Обнялись и поцѣлувались. А той, що стогнавъ коло образа, мабуть розсердивъ ся — бо разомъ якъ спине, то такъ и давъ сторчака ажъ пѣдъ стѣлѣ. Простягнувъ тутъ, поцѣлувавъ образъ и сунувъ его по пѣдъ кровать: — Полежь, — каже, — ты тамъ, а я тутъ трохи ѡдпочину.

— Пяниця, сучій сынъ! — заговоривъ сей, що клявъ ся, якъ той заснувъ. — Ёму пити! ёму... ёму... — каже — еть! що й казати? Отъ коли маю, братику, козаки, то такъ! Мы й ще выпьемъ! А правда?

— Правда, — каже Антосьо, — правда братику! — И наливъ.

— Поцѣлуймось же! — каже той, — поцѣлуймось! Поцѣлувались и выпили.

— А ты, сучій сыну, панице! — почавъ все одинъ до того, що лежавъ долѣ, — ты вже не пнешь! га! не пнешь! — и почавъ штовхати ногою. — Чуешь? будешь пити?

— Мбу-ду, — озвавъ той и завѣвъ: — въ безднѣ грѣховной валяя ся.

— Ты сучій сыну не въ безднѣ, а пѣдъ столомъ! — каже сей.

А той все: — неизслѣдимую милосердія...
— Мовчи! — гукнувъ сей.
— Твоего, — спѣвавъ той.
— Залиймо его, Антосю, нехай мовчить!
— Заливай! — каже Антосьо.
— Я ромомъ, — каже сей.
— Хиба що? — каже Антосьо.
— Не будешь сердиться?
— На тебе? я? сердиться? братику! Лий, скѣльки хочъ. И ще пѣшло Мотрю, а ты лий!
Взявъ сей фляшку и почавъ лить тому саме въ губу.
— Бррбръ! — почавъ той, — бррбръ! всемирный

потопъ! Гвалтъ! — и обернувъ ся потылицею до горы и маца* по-пѣдъ кровать: — Святій Миколаю! ратуй! — А той на потылицю лѣ тай лѣ.

— Що вы робите! — почала хозяйка, — ото гарно! И образъ познимали! А! люде — люде! А поналивали! — ото! А той що робить? вже джмѣлѣвъ слуха? гарно!

— Малчать! малчать! — почавъ Антосьо, — я тутъ хазяинъ!

— Такій менѣ хазяинъ красный, що хозяйцѣ и чарки выпить не давъ.

— Е! е! ще выпете й двѣ.

Черезъ годину и хозяйка пристала до гурту, и все разомъ спѣвали. Та вже не тутъ, а полѣзли на горище, бо почала дѣтворѣ сходитись.

Не разъ оттакъ пили они та приспѣвували. А стара Люборадска разъ збиралась до мѣста; треба було Орисѣ футро справити, а властиво верхъ набрати, бо бламъ*) бувъ готовый зъ Масного футра. То вже для Масѣ що нишого — для неѣ треба було и бламъ купити и накрыть, бо она старша; а Орисѣ менча, ще й въ переробленѣмъ походить.

Збиралась панѣматка: и конѣ вже запряженій стояли коло порога, вже й пообѣдала на дорогу — зовсѣмъ готово, тѣлько сѣсти. Коли до грошей, що въ скринѣ були, а тамъ щобъ хопѣчка.

— Нещастѣ мое! — заголосила. — А хто-жь тутъ такъ господарювавъ?

Найперше до Масѣ вченилась: то ты, каже, взяла? Та ся не далась: заразъ бдгрязла ся. Потѣмъ до Орисѣ; ся плаче, присягае ся: на що менѣ? каже.

— Чи не брала ты, дочко? — пытае Теклѣ.

— Нѣ, мамочко, ѣй Богу нѣ!

— Не святі-жь злѣзли зъ неба та грошѣ вкрали, — озвавшая стара, — хто небудь та взявъ же ихъ!

А плачу було та клопоту! не доведи Господи! На Антосѣ нѣхто й не подумавъ. Далѣй до ворожки вдали ся. Ворожила она, ворожила, та й каже: таки зъ вашихъ хтось; та его нема дома, чорнявый, не высокій, ще молодой.

— То чи не Антосьо, — каже Текля.

— Де-жь бы таки Антосьо кравъ, — каже мати.

Про те подумавши, порадившись, запрягли конѣ тай поѣхала до Крутыхъ.

Пють чвертокласники та кавуны ѣдятъ, та родзинки, та всякій ласощѣ; а Антосьо лишь погукуе на меншихъ: бѣгай до мѣста! та бѣгай! И цибухѣвъ накупили и тю-тюну.

Хозяйка догадувалась, що щось-то оно є, та не смѣла сказати нѣ старшому въ очи, нѣ смотрителеви; бо якъ не правда, то буде ѣй лиха година. Якъ тутъ Люборадска румъ, якъ пѣть дало.

— Що мѣй сынъ тутъ порабляе? — пытае.

— Не та гуляе, — ѡдказувала хазяйка.

— А де его скриньочка?

Показала хозяйка, — скриньочка стояла й не замкнена. Коли до неѣ, а тамъ всего-на-всего пятьдесятъ карбованцѣвъ.

— Бѣдна-жь моя головонька! — заголосила мати, — ото шатнувъ!

— А скѣльки було? — пытае хазяйка. Вже догадалась.

— Та вже! скѣльки не було, а назадъ не верне ся.

*) Кожухъ.

Якъ прийшовъ и Антося зъ класу. Напалась мати на него; лаяла-лаяла, а бия и губы не роззявлявъ. Ажъ на послѣдку каже: ото, треба було справити менѣ сѣр-тукъ.

— А ты-жь справивъ собѣ его?

— Нѣтъ, — одказавъ Антося, хлопнуть дверми и вийшовъ.

Такъ мати й поѣхала, що бнѣ и не показався їй на очи.

Бѣдна мати! вижджаючи ще просила хазяйку, щобъ не розглашала: своя праця, своя й дитина. А якъ треба буде Антосяви грошей, то вже будьте ласкаві, каже, до пяти карбованцівъ не позичайте.

Розсердивъ ся Антося, що мати крадені грошѣ одняла, и хочъ присылали за нимъ пѣдводу на Рѣздово, не поѣхавъ до дому.

— Що мбй Антося тамъ порабляє въ чужинѣ, — згадувала мати на богату кутю за столомъ, — чи має хочъ хлѣба доволь?

А Антося и ухомъ не вѣвъ: пѣдцативши грошѣ порозпозичавъ, а опѣсая лишѣ одбиравъ та гайнувавъ. — И на Великдень не поѣхавъ. Та на сей разъ мати вже не посылала пѣдводи бѣдѣ себе, а просила о. духовника якъ ѣхавъ за своимъ, та щобъ и Антося привѣзъ. Та дарма, Антося й не подумавъ ѣхати, а поѣхавъ тільки самъ духовниченко. Сынъ сердивъ ся, що мати крадені грошѣ одобрала, а мати бѣдѣкалась, побивалась: и сорочечку сынові, и грошенятъ и маслца и медку — всего посылала, абы только бравъ духовникъ. А духовникъ бувъ чоловѣкъ, якихъ рѣдко, то й набере для Антося повну бричку, що й сѣсти нѣде було.

— Чому до дому не ѣдешь? — питають Антося камрата вже передъ другими вакаціями.

— Якъ менѣ ѣздити на чужихъ? або й на свой тарадайцѣ? Якъ пришло мати коляску, то поѣду.

Люборадска й справдѣ купила крыту бричку на ристорахъ; вже сподѣвалась богослова, бо се курецъ кѣнчали, то й готувала придане. Антося довѣдавъ ся, то й дувъ на колясу. — Доки не пришло коляски, то сучій сынъ, коли поѣду!

— Та поѣдешъ ты и верхомъ пѣшки коло палочки, якъ стара мати-ме розумъ та нѣчого не пришло; або й пришло, якъ до другихъ сирѣтъ присылають, пѣдводу зъ торбинкою на плечахъ, щобъ дорогою не боявсь.

— Та я не Люборадскій, коля поѣду, якъ не въ колясѣ.

Таку розмову вели четверокласники вже передъ публичнымъ экзаменомъ, передъ промоцією въ семинарію. Черезъ день и списки прочитали и Антося назначили въ семинарію; кому й похвальный листъ дали — такій розмалованный та золоченый, и Антосяви дали его.

Идутъ собѣ купами — то нѣбы семинаристы, то вже третьокласники, то четверокласники, гуторять собѣ їдучи: якъ хто зѣодягнѣ ся дома, бо вже въ вышѣмъ класѣ будѣ, а семинаристы: якъ то гуляти-бѣ, якъ бы не чортѣвъ экзаменъ въ Камьянці, що безъ него не пустять въ семинарію. А попереду всѣхъ ѣде вѣзъ-литернякъ*) чорными волами.

— То се до тебе коляса? — каже оденъ Антосяви.

— Може до тебе, то такъ; а до мене приѣде четвѣрня „лихихъ“.

*) Такъ Подольяне звать драбнянѣй возы, що снопы возити; чумацкій вѣзъ тамъ зве ся васагъ. — *Прим. авт.*

Такъ смѣючись наздогнали й ту хуру. Ажъ она и насправжки до Антося.

— Ворочайсь до дому! — гукнувъ Антося, — скажи нехай колясу пришлють.

— Нехай уже завтра, паничу, — озавсь чоловѣкъ зъ воза, — хочъ дайте воламъ одпочити.

До вечера та черезъ нѣчь Антося роздумавъ, що доведе ся пѣшки йти, коли не поѣде волами; то й намовивъ чоловѣка: проси, каже, мене: я буцѣмъ буду не хотѣти, а ты все проси; то я й поѣду, буцѣмъ-то твою волю вчиню. А за се тобѣ дорогою — знаєшь!

Саме якъ збѣшли ся камбратя зѣ всѣи сен магалы, а хто и зъ тѣи, щобъ поглузувати зъ Антосяви коляски, якъ входитъ его фѣрманъ, кланяєть ся чуть не въ ноги, просятъ, молятъ: ѣдте паничу!

— Та ѣдъ уже, — кажуть камбратя, — тутъ сорома жадного нема; хто знати-ме дорогою, що то Люборадскій ѣде, той самый, що на колясу засѣдає? А ты ще въ сорочцѣ ѣдѣ, то каждый подумає, що який шляхтыга въ поле, або до млына. Ще й соломы наклада въ драбины, то й поѣдешъ, якъ въ колясѣ, нѣ стукне, нѣ гуркне.

Трохи посперечавсь Антося тай каже: черезъ васъ, братя, только поѣду та черезъ просьбу сего чоловѣка; а безъ сього, сучій сынъ, що нѣ ногою зъ мѣсяцѣ!

На розпращанѣ поставили могоричу — той злотый, той два — и зашумѣло въ головѣ. Почувши хмѣль, хлопцѣ роззятрились — только-бѣ гуляти! та де въ бѣса грошей взяти?

Якъ бы до каждого пѣдвода була, та ще поѣвъ бѣды-лиха; а то лишѣ до Антося; а мати всего только карбованця прислала, щобъ на дорогу було, а довги на случай будуть, то просила духовника полатити, якъ своего брати-ме зо школь. Та Антося не задумавъ ся. Кинувъ окомъ на свой похвальный листъ, що лежавъ на столѣ, и каже: оєь грошѣ! схопивъ его въ руки и ажъ головою струснувъ тай побѣгъ зъ хаты.

— Куды ты? — гукають.

— Пождѣть минуточку, а я вернусь зъ могоричемъ.

Не могло симъ и въ голову змѣститись, якъ Антося черезъ похвальный листъ на грошѣ розжигъ ся; а бнѣ потягъ просто до Кромбера. Поздоровкавшись зъ купцемъ, якъ годить ся, Антося почавъ: пане Орунъ! я въ васъ неразъ грѣшми сынавъ, то вы вже знаете, що я на копѣйку не жадѣнъ: маю, слава Богу, не одну тысячу. Та ось що: перевели мене, бачите, въ Камянець, то треба гульнути, а въ мене, якъ на те-жь, оєь одинъ карбованецъ въ кишени. Сего мало й на закуску. Такъ будьте ласкаві, дайте менѣ вина на пять карбованцівъ та ще й зъ десять карбованцівъ грѣшми. Не сегодня-завтра пришлють за мною пѣдводу, то я вамъ оддамъ та ще й дамъ вторгувать; бо до мого сусѣда приѣхала пѣдвода, то привѣзъ звѣтку, що моя сестра оддає ся, и на вино менѣ грошѣ пришлють, щобъ до Балты поѣхати. Такъ я и въ васъ Балту знайду.

— Хйба въ Балтѣ лучшй вина, — почавъ купецъ натягаючи пейса, — коли самй балтяньскй купцѣ въ мене вина берутъ.

— Та я се добре знаю, тымъ и кажу, що въ васъ Балту знайду.

— Ще лучше якъ Балту, бо они берутъ, що менѣ не годить ся, — заговоривъ купецъ.

— То вчинѣть же мою просьбу, — просить.

— Гмъ, — подумавъ купецъ.
— Коли вы може се або те, — бо якихъ людей въ свѣтѣ не буває, — то я вамъ дамъ свой билетъ въ заставъ. А вы добре знаєте, що менѣ безъ билета зъ Крутыхъ не выѣзджати.

— А покажѣть той билетъ, — каже купецъ.
Антосьо выинявъ зъ кишенѣ похвальный листъ, развернувъ и давъ.

— А якій же онъ мальованный! — каже Кромберъ. — Чого въ васъ такой мальованный билетъ?

— Бо се вже билетъ менѣ ажъ до Камянця, — озавсь Антосьо, — зъ нимъ маю явити ся передъ самого архирея, а безъ него и въ Камянець не пустять.

— Ну! нехай вже онъ у мене полежитъ, а мы ходѣмъ до льоху.

— Дайте, — озавсь Антосьо, — я его заверну въ що, бо знаєте, передъ архирея зъ нимъ треба являтися, то щобъ чистый бувъ.

— Та хіба я его дамъ дѣтямъ бавитися?

— Та оно такъ, а все-жъ безпечнѣйше.

— И то правда, — озавсь купецъ. — И въ двѣйзѣ завернули его въ листъ паперу: Кромберъ заховавъ его въ комоду и пошли въ льохъ. Тутъ Антосьо розпечатывавъ одну фляшку вина и розпили, каже: за мною нехай буде.

Черезъ пѣвгодини чѣ що у Пйотровон такій гомѣнъ пѣднявъ ся, що куды-куды!

Погуляли на прощане — добре погуляли! И Антосьо, паличкою вымахуючи, поважно пошовъ зъ компанією черезъ мѣсто, наче-бъ на ту магалу, ще й Кромберови, що на рундуцѣ ходивъ, вклонивъ ся думаючи: Оставай ся здоровъ зъ похвальнымъ листомъ, а я за якусь копѣйку зъ твоихъ карбованчикѣвъ ще й на дорожѣ десь вышю за твоє здоровлѣ! — Серце ему тѣхкало, та абы за мѣсто.

Оттакъ ишовъ Антосьо, выштатуваный на останній гудзѣкъ, а за нимъ тихою ступою чорнѣ волы въ возѣ набитѣмъ соломою въ драбины, и гейкавъ чоловікъ.

(Дальше буде).

ОДЪѢЗДЪ ЗЪ ПАРИЖА.

(Прологъ до поемы Г. Гейне „Deutschland, ein Wintermärchen“.)

Прощай, Парижу любый мой,
Веселый, вольный край!
Посередъ радости и вѣтъхъ
Тебе я днесъ лишаю.

Нѣмецке сердце въ мене шось
И нынѣ болить лѣтъ е години;
Оденъ лишь лѣтъ е на той бѣль,
Се воздухъ мойи родины.

Онъ швидко зцѣляе, — не дармо-жъ хвалѣтъ
Дѣйство его блаженне, —
Хочъ правду сказать, я боюсь, щобъ не бувъ
За острый онъ для мене.

Прощайте, веселѣ Французы мои!
Любили мене вы, какъ брата...
Безумна мя туга жене зъ помѣжь васъ,
Но я ще поверну на свята.

Отъ чудо, такъ тужно менѣ, що хочъ гинь,
За запахомъ торфу гнилого,

За рѣднымъ багномъ, буряковымъ борщомъ,
За капустою люду сѣльского,

За дымомъ люлюкъ, за гофратами то-жъ,
За полицайниками,
За шваркотомъ мовы, книшомъ разовымъ,
И за попадайками.

Тай ще, скажу вамъ правду, радъ
И маму-бъ я узрѣти,
А то я старушки не бачивъ, уже
Минае тринадцате лѣто.

Прощай и ты жѣнко хороша моя,
Не знаешь ты моего болю!
Ходи, пригори ся до мене, закимъ
Розстанемось зъ собою!

Мене палить, мене жене
Одъ тебе на родину —
Хочъ разъ ище воздухомъ рѣднымъ дыхнуъ,
Закимъ въ чужинѣ згину.

Мене вялить, мене палить,
Ажъ сердце зъ груди рветъ ся,
Ажъ ноги тремтять: рѣдну землю топтать,
Чи скоро то имъ доведеть ся!

Идъ нѣвому рокови верну назадъ
Здоровъ якъ орѣхъ, моя рыбка, —
А вже-жъ понавожу гостинцѣвъ тобѣ,
Що ажъ не буде видко!

Переклавъ Иванъ Франко.

КОРОТКА ИСТОРИЯ ЛИТЕРАТУРЫ РУСКОЙ.

Написавъ Омельянъ Огоновскій.

ПЕРІОДЪ ТРЕТІЙ.

(Дальше.)

Литература свѣтска.

До литературы церковной навязываютъ ся тѣ творы словесности свѣтской, котрі засновуютъ ся на книгахъ церковно-славянскихъ. Сюды належать именно языко-словный труды Лаврентія Зизанія Тустановского, Мелетія Смотрицкого и Памвы Беринды. Сесея литература була въ-части ѡдгомономъ тон кипучои жизни, яка въ Европѣ появилась изъ-за ѡдродженя наукъ филологическихъ. Впрочѣмъ до писаня творѣвъ граматичныхъ и лексикальных спонукали Русинѣвъ ихъ противники національнѣи и религійнѣи, котрі свѣтови голосили, що языкъ церковно-славянскій есть причиною всякою блуканьяны и невѣжи мѣжь Русинами. И такъ писавъ взуять Петро Скарга, що вся наука въ свѣтѣ ширить ся тѣлько въ двохъ языкахъ, грецкѣмъ и латинскѣмъ, та що не було ще нѣгде нѣ академій, нѣ коллегій, де учили бы теологій, философіи та свободныхъ наукъ въ иишѣмъ языкѣ; про-те зъ языка церковно-славянскаго нѣхто не може бути ученымъ, по-за-якъ въ тѣмъ языкѣ нема нѣ граматикъ, нѣ реторикъ; ба й священники рускѣ, хотячи розумѣти книги церковно-славянскѣ, приневоленѣи суть оглядатися за перекладомъ польскимъ!).

1) Порѣвн. отъ-се мѣсце въ оригиналѣ: „Z słowieskiego języka nigdy żaden uczonym być nie może. A już go teraz prawie nikt

Щоб отже свѣтови доказати, що языкъ церковно-славянскій може бути дѣйствио предметомъ науки, та що не такъ трудно его зрозумѣти, рускій письменники занялись уложеннямъ грамматики церковно-славянскої и такого словаря, въ котрѣмъ слова церковно-славянскій пояснювались бы словами мови (мало)рускою. А вже-жъ спудей брацкои школы Ставропигійскої підъ проводомъ свого учителя Арсенія зладили грамматику грецко-славянську, неначе-бъ хотѣли латинянамъ заявити, що языкъ церковно-славянскій може бути предметомъ науки такъ-само, якъ и языкъ грецкій.

Коли-жъ литература языкословна була неначе ростиною, пересадженою зъ теплѣйшого краю въ нашу землю, то лѣтописні змаганя були наслѣдкомъ своєї питомої жизни словесної. Тѣлько-жъ не дивота, що після татарского лихолѣтя лѣтописецъ сего періода не багато заявляли дѣяльности самостійної. Хто зъ нихъ сприявъ интересамъ великихъ князівъ литовськихъ, хто придержувавъ ся политики великихъ князівъ московськихъ, хто писавъ похвалы королямъ польскимъ, а хто зберегавъ интересы свого народу. Лѣтописецъ тї описували дѣї историчні бѣ сполученя Руси Литвы зъ Польщею ажъ до повстаня Хмельницкого протавъ порядківъ польськихъ (1386—1648). Коли-жъ лѣтописи руского періода княжого простягають ся лише до 1292. р., то очевидно мѣжъ ними а лѣтописями періода литовского проявляе ся перерва трохи-що не столѣтня, котру въ-часті заповнюють Лѣтописецъ Волинї и Украини¹⁾. Одаткъ після лѣтописецівъ литовско-русскихъ слѣдують лѣтописецъ періода козацкого, се-бѣ-то бѣ панованя короля польского Володислава IV. до 1750. року, котрымъ кнѣжить ся лѣтописъ Чернигівска. Лѣтописи періода литовского були-бъ може цѣннѣйші, коли-бъ пбзвѣйшій недочей переписувачъ не збисували були первѣстного тексту: впроцьмъ майже всѣ авторы сихъ лѣтописей хбснувались лѣтописями періода княжого и оказали ббольшу або меншу вправу въ записуваню сучасныхъ дѣї историчныхъ. Именно авторъ лѣтописи литовской, що єъ выдавъ Т. Нарбутъ, бувъ грамотѣмъ досыть талановитымъ. Значно выше бѣдъ сихъ литовско-русскихъ хронографбвъ стоить авторъ лѣтописи Львбвской, котра другою половиною належить до періода козацкого.

Крбмъ грамматикъ, словарѣвъ и лѣтописей литература свѣтска выказує въ сѣмъ періодѣ ще два памятники законодательства, се-бѣ-то *Судобникъ* Казимира и *Статутъ литовскій*. Особливо Статутъ єсть вельми важнымъ изъ-за того, що являе ся взбрцемъ тогдѣшньої мовы урядової и вважася єя зббрникомъ тыхъ правъ, пбсла котрыхъ ббдбувались суды около 200 лѣтъ въ тѣї части Руси, що належала до Польщѣ, а ббдтакъ и на Украинѣ, що договоромъ Переяславскимъ ббсталась пбдъ власть великого князя московского.

А вже-жъ фантазія народу руско-українського не

doskonale nie rozumie. — I stąd popi waszy, gdy co w słowieńskim chcą rozumieć, do polskiego się udać po tłumactwo muszą, albo więc tylko usta a w czytaniu doktormi są. I innej szkoły chyba na czytanie nie mają. I to ich wszytkiej nauki na wszycki duchowne stany doskonałstwu. Stąd nieumiejętność i błędy bez końca powstają, gdy ślepi ślepe wodza... (O jedności kościoła Bożego pod jednym pastorem i o greckim od tej jedności odstąpieniu. Z przestroga i upominaniem do narodów ruskich przy Grekach stojących. Rzecz krótka na trzy części rozdzielona. Teraz przez k. Piotra Skargę, zebrania Pana Jezusowego, wydana. W Wilnie 1577; p. 359—362).

¹⁾ Лѣтописецъ Волинї и Украини збереглись доси въ рукописи бібліотеки имени Оссолинскихъ (ч. 2163).

могла вдовольнитись сухими грамматичными творами и лѣтописями ученыхъ письменниковъ. То не орелъ размахнувшись крылами надъ широкимъ степомъ Украинны и намагавъ ся летѣти горѣ до сонця высоко: то поетична вдача нашего народу бажала выдобутись изъ душної низины тогдѣшнього незавидного побуту національного, — бажала налюбоватись своимъ рбднымъ свѣтоглядомъ. Коли-жъ свои поконвѣчнїй переказы батькбвскїй зъ годомъ-перегодомъ забувались, то ученымъ та й неписьменнымъ предкамъ нашимъ явились вельми принадными тї образы поетичні, котрі зъ далекого Веходу, особливо-жъ изъ Греції, въ легендахъ и повѣстьяхъ до Руси-Украины доходили. Повѣсти и казки про Соломона, про богату Индію, про Александра Великого и инші були звѣстїй не тѣлько въ ихъ ббтинї, але й у полудневыхъ Славянъ, а ббдъ нихъ займала Русь-Украина тї фантастичні переказы давного, чудового свѣта въ тѣмъ часѣ, коли рбдна словесность була убога въ творы письменні. Такъ отже церковна литература апокрифична зустрінулася зъ тою словесностью свѣтскою, що зацепила за чужї творы поетичні, щобъ лише заповнити тую пустырѣ, яка проявлялась изъ-за недостатѣ своєї рбдної просвѣты.

1. Грамматики и словарь.

а) „Спудей“ (студенты) брацкои школы Ставропигійскої пбдъ проводомъ своего учителя Арсенія¹⁾ зладили (1591) грамматику грецкого и церковно-славянско-го языка пбдъ заголовкомъ „ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ.“²⁾ *Грамматика доброгоглаголивого славнословенского языка, совершенного искусства осми частей слова. Ко наказанію многоименитому руссѣйскому³⁾ роду. Во Львовѣ. В орукарни Братской. Року „αφϛα“⁴⁾*. На другбй картцѣ читаємо передне слово, въ котрбмъ говорить ся именно про хосенї грамматики. „Спудей“ звертають ся въ сѣмъ „извѣщенію“ до „люббучающегося, христоименитаго рода русскаго“, для которого зложили грамматику грецко-славянскимъ языкомъ. Одаткъ выхвалює ся грамматика въ загалѣ, бо она єсть „ключъ отверзаяй умъ разумѣти писанія, отъ нея же яко по степенехъ всю лѣствицу, по чину учений трудолюбивїи достигаютъ: діалектики, риторики, мусики, арифметики, геометріи и астрономїи, и сими же седми, якоже ипкїмъ

¹⁾ Арсеній бувъ митрополитомъ димонитскимъ и еласонскимъ, що мабуть за-для напастей турецкихъ бувъ принаоленный, покинути свою епархію. Найшовши пристановище у Львовѣ, въ брацкбй Ставропигійскої школѣ учивъ бѣдъ грецкого и славянського языка два рока.

²⁾ „Αδελφότης“, слово грецке, значить „братство“.

³⁾ Слово „россѣйскїй“ значить те, що „русскїй“. Назва землї рускою Россією, народа же руского россѣйскимъ або росекимъ, появилась въ Руси полудневої въ першбй половинѣ XV. вѣку, та й утворилась грамотѣями-чужинцями на Руси ббдъ грецкого слова „Рѣс“. Супротивъ термину „Россія“ або „Русь“ стояла тогдѣ назва „Москва“.

⁴⁾ На другбй сторонѣ сей першої картки виображено гербъ города Львова: левъ стоить въ воротахъ вежѣ зъ трома башнями, а верху герба й долѣ него замѣщено по чотыри изъ сїхъ сїябичныхъ вѣршѣвъ:

„Знаменіє тезоименитаго князя Льва градъ сей масть,
Бгоже имя по всей Европїи россѣйскїй родъ знаєть,
В митрополи Киевогалицкой славно пребываетъ,
Бгоже вся окрестная страна обогащаетъ“.

(Гербъ Львова).

„Левъ царствуетъ безслбвеннымъ звѣремъ в начало,
Словеснымъ же образъ, Христова царство намъ ся показало.
Мужайся многоплеменный россѣйскїй народе,
Да Христосъ начало крѣпости в тебѣ буде“.

судомъ разсужденія почерпаямъ источникъ философіи, разумяюще же и врачества, ко благоискуству превосходимъ всесовершеннаго богословія¹⁾. Такъ отже по словамъ середньовѣчной мудрости бѣдъ грамматики можъ було перейти до науки прочихъ свободныхъ штукъ. Опбеля-жь на сѣй основѣ можъ було вывчитисъ философіи и медицины, по чѣмъ вѣдно було книжникамъ познакомитисъ зъ высшею мудростію, зъ богословіемъ. Вже Кассіодоръ, латинскій писатель V—VI. вѣку, поставивъ грамматику на першѣмъ мѣсци въ рядѣ сѣмохъ свободныхъ штукъ або мудростей. Сея теорія схоластична вподобала ся грамотѣямъ середньовѣчной Европы, и ѳдтакъ изъ Польщѣ переймила Русь такий поглядъ на грамматику, мабуть-то бѣдъ нен мовѣ по ступнямъ можна взійти ажъ до богословія.

Вѣдай Арсеній уложивъ самъ грамматику грецку, а ѳдтакъ „спудей“ могли сѣй твѣрѣ свого учителя переложити на мову церковно-славянську. А вже-жь проф. Онуфрій Лепкій доказавъ²⁾, що грамматику сю написано на основѣ грецкой грамматики Константина Ласкариса, выданою въ Венеціи 1546. р. въ мовѣ латинській. Хоча же авторъ грецко-славянської грамматики не признае ся до того, що бѣдъ хбѣнувавъ ся граматикою Ласкариса, то все-таки замѣтивъ бѣдъ на пятѣй картцѣ свои книжки, що его „грамматика сложена отъ различныхъ грамматикъ спудейми иже въ Львовской школѣ“. Такъ отже крѣмъ грамматики Ласкариса мѣгъ авторъ мати пѣдъ рукою ще й инші пѣдручники, примѣромъ грецку грамматику Геродіана, Аполлонія, що звавъ ся „дисколосъ“³⁾, и и.

Въ сѣй граматикѣ замѣщено текстъ грецкій зъ перекладомъ церковно-славянскимъ, щобы чужій языкъ клясичный легше зрозумѣти и такожь навчитисъ головныхъ формъ языка церковного. Про-те текстови грецкому, находячому ся звичайно лѣворучъ, одповѣдае текстъ славянскій замѣщенный праворучъ на сторонѣ противоположній⁴⁾.

Термины техничній грамматики Ставропигійской суть перекладомъ одвѣтнихъ выразѣвъ грецкихъ, и въ бѣльшой части принятіи они изъ славянського перекладу грамматики грецкой „о осми частехъ слова“⁴⁾. Въ граматикѣ Ставропигійской бѣдъ частей мовы визначують ся ось такъ: 1. различіе (articulus ѣ, ѣ, ѣ), 2. имя, 3. мѣстоимя, 4. глаголѣ, 5. причастіе, 6. предлогѣ, 7. нарѣчіе, 8. союзѣ. Въ науцѣ „о имени“ поставлено пять родовъ: „1. мѣжескій, яко той Григорій; женскій, яко тая добродѣтель; 3. средній, яко тов тѣлнно; 4. общій, яко человекъ, ѣ хѣ ѣ ѣдропѣ; и 5. преобщій, яко той орелъ

и ластовица, иже единымъ гласомъ и единымъ различіемъ мѣжескимъ или женскимъ являютъ два роды“.

Адельфотесъ знае пять падежѣвъ: 1. именовой, 2. родной, 3. дателный, 4. виновный, и 5. звательный. ѳдтакъ въ сѣй граматикѣ визначуе ся пять деклинацій („склоненій“), а тринадцять конъюгацій („супружествъ“). Пбеля главы „о союзѣ“ слѣдуе наука о неправильныхъ глаголахъ („о строптивыхъ глаголахъ“) въ языцѣ грецкомъ; ѳдтакъ кѣнчить ся грамматика розправою „о просодіи“ въ мовѣ грецкій. Опбеля замѣщено ще на одной сторонѣ „Изложеніе вѣры перваго собора Никейскаго и втораго собора Константинопольскаго“. На останній же сторонѣ находятъ ся печать, а въ серединѣ ея читае ся имя „Арсенъ“. Верху печати замѣщено два вѣршѣ грецкій, а долѣ печати бачимо отъ-сей перекладъ тыхъ вѣршѣвъ⁵⁾.

„Богу даюшу завистъ ничтоже возможно,

И не даюшу трудъ успѣтъ ничтоже“.

Хоча грамматика „Адельфотесъ“ подекуды мало естъ зрозумѣла, по-за-якъ сѣ уложено на основѣ середньовѣчныхъ, чужихъ поглядѣвъ грамматичныхъ, то однакы при помочи умного учителя могла справдѣ бути придатною для выученія языка грецкого.

6) Лаврентій Зизаній Тустановскій⁶⁾ выдалъ (1596) грамматику церковно-славянську п. з. „Грамматика словенска свѣршеннаго искусства осми частей слова и иныхъ нужныхъ. Ново составлена Л. З. В. Вилии. В друкарни братской. Року божіаго 1643, а отъ созданія міра 539, мѣсяца февраля 11.“ Пбеля сего заголовку замѣщена „епиграмма на грамматику“⁷⁾ а ѳдтакъ слѣдуе „посланіе спудеомъ изряднымъ и всѣмъ любителемъ доброго глаголюаго и пространныаго языка словенскаго, еже о Христѣ братіи нашей — о Господѣ радоватися“.

Въ сѣмъ невеличкѣмъ передіемъ словѣ пише авторъ про хосенъ грамматики, потѣмъ слѣдуе коротка наука для тыхъ, що хотѣли-бъ складати вѣршѣ; опбеля-жь замѣщенъ суть „стихи“ къ ученикамъ бѣдъ автора, а другі „стихи“ бѣдъ типографа. ѳдтакъ починае ся (на першѣй картцѣ нумерованѣй) сама грамматика словенска составлена Лаврентіемъ Зизаніемъ. Она уложена въ пытаняхъ и одповѣдахъ. Въ главѣ першѣй естъ наука о Грамматикѣ, а въ другѣй о Орфографіи. Самогласный дѣлитъ авторъ на довгі (и, ѣ, ѣ, ѣ), короткий (ѣ, ѣ, ѣ) и двовременный (ѣ, ѣ, ѣ, ѣ). Части мовы у него бѣдъ, мѣжъ котрыми замѣчае ся различіе (иже, яже, еже), падежѣвъ — шѣсть (предложного або VII. падежа бѣдъ же не знае и причислае его ко дателному або III. падежеви). Зизаній визначуе десять деклинацій именниковъ и приложниковъ, а знае лишь двѣ конъюгаціи. Ча-

¹⁾ „О греческо-славянской грамматикѣ, изданной во Львовѣ 1591. г.“ (Литературный Сборникъ, издаваемый галицко-русскою Матицею 1871. Во Львовѣ; стор. 35—48.) Проф. Лепкій описавъ вельми бережливо сю „грамматику добродолиаго вдино-словенскаго языка“, и охоронивъ память сѣи рѣдкои книжки бѣдъ заглавѣи. Въ библиотекѣ Ставропигійскаго Института находятъ ся екземпляры неповный, обймающій 169 картокъ. Повного екземпляра въ Галичинѣ теперь вѣдай нема; се естъ мала бѣдка о 182 картокахъ нумерованныхъ.

²⁾ Грецке *διδασκαλος* — воркѣтливый, недоволенный.

³⁾ Суть и таки картки въ граматикѣ, що на нихъ читаемо самый текстъ грецкій (зъ колькома терминами славянскими), або самый текстъ славянскій.

⁴⁾ Тую грамматику грецку приписували Іоаннови Дамаскинови; Іоаннъ, ексархъ болгарскій передожиавъ еѣ на языкъ старословѣнскій. Коли Русь приняла христіанство, перекладъ ексарха Іоанна дѣставъ ся сюды и ѳдтакъ довгій часъ сея книга служила пѣдручникомъ для выученія языка церковного.

⁵⁾ Про житѣ Лаврентія Зизанія Тустановскаго сказано дещо въ ч. 10. сегорѣчной „Зорѣ“, стор. 168.

⁶⁾ Се стихотворный слова сказаной епиграмы:

„Грамматика писма всѣхъ научаетъ:
Четырма частями латве уразумляетъ,
Орфографіею и Просодіею,
Синтаксисомъ и Етимологіею,
А предуреченное ей опасно
Подаетъ певное искусство;
Которіи прагнутъ быти досконалы,
Въ писмѣхъ и словахъ абы не паршали,
Але извѣстно все познавали,
И чего ся учать, абы добръ знали;
Ключемъ бо естъ, отворячи всѣмъ умъ
Къ познанію въ преправы разумъ;
По которой власна якъ по вехѣхъ пойдеть
Каждый, естъли хочеть, всѣхъ наукъ дойдеть“.

сбѣ у него пять: „время настоящее, мимолетное, протянутое (совершенное), пресовершенное и будущее“. Въ проведѣннѣ учить бнѣ писати три роди стѣхбѣ: „протическій, елегіическій и ямбическій“. На кбнци додано поясненіе молитвы „Отче наш“. Цѣла граматика выпечатана на 59 карткахъ въ малбй бѣмцѣ.

Зизаній выдавъ въ Вильнѣ (1596) ще другу книжку (12^о), славянскую *Азбуку*, пбдѣ такимъ заголовкомъ: „Наука къ читанію и разумнѣю писма словенского. Ту тыже о святой Троицѣ и о възлеченіи Господни“. За симъ заголовкомъ на одинадцати стрбчкахъ слѣдуе азбука, а за нею замѣщено склады бдѣ ел до кѣ. Нижше складбѣ на тбй-самбй сторонѣ читаемо: „В Вилии, в друкарни братской. Року божого **ѠѠѠ**, а отъ созданія міра стѣмъ тѣснѣного **Ѡ Ѡ**“. Друга сторона першон картки и слѣдующа картка горѣ заповненѣ дальшими складами. На оборотнбй сторонѣ другой картки ажѣ до четвергон картки замѣщено „Молитвы и исповѣданіе православныя вѣры“. Въ другбй части сен книжки на карткахъ 1—34 выпечатано: „Лексис, сирѣчь реченія въ краткѣхъ собранны, и из словенского языка на простый рускій діалектъ истолкованы **Л. З.**“. Опбеля на карткахъ 34—39 находятъ ся „Стефана Зизанія изложеніе о православной вѣрѣ“, бдѣтакъ на картцѣ 39. (оборот.) и 40. читаемо „о възлеченіи Господни“, а на оборотнбй сторонѣ картки 40. „о знаменіи крестномъ“.

Въ сѣй книжочкѣ важнѣмъ естѣ именно словарець („Лексисъ“). Въ нѣмъ пояснюютъ ся слова церковно-славянскій одвѣтными словами и реченіями (мало)русскими¹⁾. Хоча въ такбмъ поясненіи находятъ ся денекуды и польскій слова, однако въ загалѣ користуваѣ ся Зизаній тогдѣшнѣмъ живымъ языкомъ рускимъ. А по-заякъ бнѣ майже всѣ слова въ словарци своѣмъ осмо-тривѣ акцентами, то можна легко добачити, що тогдѣшній наголосъ бувѣ такий самый, якій сегодня въ нашбй мовѣ наблюдае ся. Его трудъ послуживѣ Памвѣ Бериндѣ основою къ уложенію ббльшого словаря.

в) Мелетій Смотрицкій²⁾ перестигъ своихъ попередникбѣ своимъ талантомъ и основнымъ знанемъ языка церковно-славянского. Въ 1619. р. выдавъ бнѣ граматикѣ сего языка п. з.: „Грамматикѣ славенския православнаго сектагма. Тицаніемъ многогрѣшного мнѣха Мелетія Смотрицкого, вѣ коіновѣи Братства церковнаго Виленскаго, при храмѣ сошествіи пресвятаго и животворящаго Духа назданномъ странствующаго скитанію и прижитію. Лѣта отъ воплощенія Бога Слова **ѠѠѠ**. Правлящу апостолскій

¹⁾ Осѣ-якъ зложивѣ Зизаній своѣй словарець:

„Ваіе, розки з квѣтомъ, лоза, багнята“.

„Вѣтѣ, голѣ“.

„Драчѣе естѣ хонна, которая въ винѣ зварена злѣчуѣтъ уха ропы полны и очи уразовыи, то естѣ, раненыи албо удареныи“.

„Житица, стодола, клуня“.

„Мракъ, морокъ“.

„Неясѣтъ, по грецку пелеканъ, птахъ естѣ въ Египтѣ, подобный бусюлови, которій въ пустыни радъ меш-кати, которому змѣи вѣрогуютъ и дѣти его умерщ-вляють, а онѣ прилетѣвши клѣются в перси и кровь испущаѣтъ на нихъ, и такъ оживаютъ. Арістотель мовитъ в книгахъ, где о животныхъ пишеть, трой родъ пелеканскій, едины высоко, другіи средне, третіи низко лѣтають;“ и т. д.

(Словарець Зизанія зберегаетъ ся въ библиотекѣ крылошанина А. Петрушевича; граматикѣ же его мабуть нѣгде нема въ Галичинѣ).

²⁾ Про жита Мелетія Смотрицкого гляди статью въ 10. числѣ „Зорѣ“, (стор. 165).

престолъ великїя божїя Константинопольскїя церкви вселен-скому Патріарху Г: Отцу Тимоѣю, Виленскому же коіно-вію представителствующу Г: Отцу Леонтію Карповику архі-мандриту. Вѣ Сѣю“¹⁾).

Въ переднѣмъ словѣ, писанбмъ въ сучаснбй книж-нбй мовѣ, авторъ радѣтъ учителямъ, чтобы, вывѣчавши дѣтей читати грамоту церковну, велѣли нѣмъ перекладати на языкъ рускій одвѣтнїи уступы „з Притчїи Соломоно-выхъ, албо з Премудрости его, любо Сирахови, албо инше-што чистымъ языкомъ славенскимъ з Грецкоу переложено-е“; каже бдѣтакъ, що „при томъ лѣгкѣ будетъ трудо-ванѣ, аргумента даваны, діалектъ въ зыкблїи школьной розмовѣ славенскій межѣ тицателми²⁾“ подѣ каранемъ захованъ“. — „Длѣкамъ учити ся починаючимъ буквѣр, зыкблѣ рекше ал-фавитѣр, з тоужѣ граматикѣ вычерпненїи, албо склоне-нїемъ граматичнымъ з лѣтъ дѣтїинымъ з мовою заразѣ привыкали, до выученія подаванъ нехай будетъ. По Часословѣ зѣси и Псалтыри (которые опусканы быти не маютъ) вы-ученьюся оная граматика зъ выкладомъ, то естѣ, з показо-ванемъ и уживанемъ еи пожитковъ, наступитъ. А где бы ся зно самъ граматичного художества не училъ, и тоѣй дѣ-темъ и младамъ, читати южѣ по славенску умѣючимъ, до выученія подавати еи маѣтъ, которая, памяти поспѣренѣ, лѣцїи и скоро за оказїєю престѣи изъ до знаменитїи школы вырозумѣиа имѣи будетъ, и до пожиточного въ художествѣ еи уживанія приведена....“

Грамматика Смотрицкого дѣлѣтъ ся на чотыри ча-сти: на „орѣографію, етимологію“, синтаксїсѣ и просо-дію“. Въ „етимологіи“ вызначуютъ ся бѣмѣ частей слова: 1. имя, 2. мѣстонменїе, 3. глаголѣ, 4. причастїе, 5. нарѣчїе, 6. предлогъ, 7. союзъ, 8. междометїе (чув-ственникъ). Такъ отже Смотрицкій не узнае „различїа“ частїю слова, тому-шо иже, иже, ежѣ бдѣповѣдае грецкому родбвникбѣи ѣ, ѣ, тѣ. бдѣтакъ вызначуе авторъ сѣмъ родбѣи именъ: „1. мужескій (той мужъ), 2. женскій (тая жена), 3. среднїй (тоѣ древо), 4. общїй (той и тая воевода), 5. вся-кій (той, тая, тоѣ исполнѣ), 6. недоумѣнїи (той или тая неясѣтъ [пеликанъ]), 7. преобщїй (иже еднїимъ муже-скимъ или женскимъ родомъ оббѣи полѣ объѣмлетъ, яко: той орелъ, тая ластовица)“. бдѣтакъ въ „етимологіи“ поста-вляють ся сѣмъ падежбѣи: 1. именительный, 2. родитель-ный, 3. дателный, 4. винительный, 5. звательный, 6. тво-рительный, 7. сказательный. — Деклинацій („оклоненїи“) естѣ пять. До першон деклинаціѣ належать именникѣи, окбнченїи самогласною **а, ѡ, и** (ѡна, дѣла, кола, ска-тыни), до другон причисляють ся именникѣи, що кбнчатъ ся на **ѣ, о, ѡ, ѣ** (каскрѣтъ, нѣко, нѣма, сѣрдцѣ); въ тре-тїи деклинаціи естѣ окбнченѣ **ѣ** для именникбѣи роду женского (заповѣда), въ четвѣртбй деклинаціи вызна-чуе авторъ ажѣ одинадцѣи окбнченыхъ звукобѣи (**ѣ, ѡ, и, ѡ, ѡ, ѡ, ѡ, ѡ, ѡ, ѡ, ѡ, ѡ, ѡ**). До пя-тон же деклинаціѣ належать приложникѣи, н. пр. **святїи, свѣтлѣ, свѣтлѣе**. Въ науцѣ о глаголѣ Смотрицкій роз-личае двѣ конъюгаціѣи („спряженїа“) на основѣ окбнченя 2. особы числа еднѣ. -ѣши або -ѣши (бѣши, слышиши). Синтаксїсѣ его въ великбй части естѣ переспѣвомъ складнѣи грецкон. Въ „просодїи“ самогласнїи дѣлѣтъ ся

¹⁾ Сѣю граматикѣи выпечатано въ малбй бѣмцѣ на 251 кар-кахъ. Она находятъ ся въ библиотекѣ имени Оссолинскихъ у Львовѣ (ч. 15. 910).

²⁾ Тщатель — спудей, ученикъ.

³⁾ Въ „орѣографїи“ авторъ учить дѣщо такожѣ про само-гласнїи и согласнїи. „Етимологія“ же значить у него те, що наука о формѣи.

на довгі (и, к, w), короткі (і, о) и двоєвременні (а, і, у). Про-те авторъ придержує ся тутъ грецкои теоріі о зложеню стихівъ.

Граматика Смотрицкого уважалась черезъ два вѣки знаменитимъ учебникомъ не тільки на Руси и въ великомъ князівствѣ московскомъ, але такожъ въ Сербіи. Тому отже, що въ справленю книгъ церковныхъ и въ перекладахъ творівъ богословскихъ письменники придержувались правилъ сеи граматки, языкъ церковно-славянскій ставъ ся основатинимъ у полуднево-східныхъ и північнихъ Славянъ, и принявъ сеи правильний напрямъ, який до сего дня въ книгахъ церковныхъ наблюдає ся. Єсть напечатано у-друге въ Вильні 1629. року, а въ-третє въ Москві 1648. р. зъ деякими дотатками, перемѣнами и пропусками. Мѣжь дотатками єсть важною статья Максима Грека „О пользѣ грамматики, реторики и философи“. Въ 1721. р. по указу царя Петра Великого выпечатано въ Москві четверте виданє сеи граматки; єсть поправивъ и розширивъ друкарскій коректоръ Федоръ Поликарповъ. Пятый разъ видано сеи творъ Смотрицкого 1755. р. въ Рымнику на Волощинѣ въ хосенѣ Сербовъ¹⁾. Сюды односять ся мабуть такожъ рѣдка книжка, „Граматика или писменица языка словенскаго тшательнѣмъ въ кратцѣ издава въ Кремляни 1638. г“. Сей бо творъ єсть вѣдай переробленою и скороченою граматикою Смотрицкого²⁾.

г) Головнимъ авторомъ словаря славянско-руского єсть Памва Берында. Онъ родивъ ся въ Молдавіи, де було багато осѣлъ русскихъ, и де майже до кнѣя вѣку XVII. языкъ рускій бувъ языкомъ письменнымъ, судовымъ и придворнымъ у господарствѣ молдавскихъ, а въ богослуженю удержувавъ ся языкъ церковно-славянскій. Берында учивъ ся у Львовѣ въ брацкой школѣ Ставронигійской, опѣсая пѣйшовъ въ Палестину и постригъ ся въ черцѣ въ Єрусалимѣ, де живъ кілька лѣтъ. Львовскій епископъ, Гедеонъ Балабанъ, завбравъ его до себе, поручаючи ему справленє книгъ и надѣрвъ надъ друкарнями въ Стратинѣ и Крилоѣ. Живучи въ Стратинѣ у Федора Юревича Балабана, що бувъ братаничемъ Гедеона, думавъ Берында справляти Библию. Въ библиотечѣ того свого добродѣя найшовъ онъ Библию, видану въ Антверпѣи въ пяти языкахъ: єврейскомъ, халдейскомъ, сирійскомъ, грецкомъ и латиньскомъ, и про-те придбавъ собѣ добрый засновокъ до справленя Библии церковно-славянскою. А вже-жъ ученый панъ, Федоръ Балабанъ, спонукавъ его тогдѣ, *реченіа и имена славенская избирати, аки не у сущу тогда Лексикону³⁾, развѣ любомудра куръ Лаврентія Зизаніи, тогда дідакала⁴⁾ нинѣ же пресвитера⁵⁾*. Коли-жъ Федоръ Юревичъ Балабанъ умеръ (1625), то родина его продала друкарню, засновану покойникомъ, Лаврѣ печерской въ Кієвѣ, и одтакъ архимандритъ Єлисей Плетенецкій вбзавъ Берынду, прихвѣтавъ въ Кієвѣ и занятисъ печатанємъ книгъ церковныхъ. Тамъ завѣдувавъ онъ друкарнею и заявивъ

хосенну дѣяльність, трудячисъ надъ перекладомъ деякихъ писемъ богословскихъ и порбвнуючи книги церковно-славянскій зъ грецкими. Въ 1624. р. взявъ участь въ виданю *Бесподъ св. Златоуста на Посланія и Дѣянія апостольскія*, а въ 1627. р. выпечатавъ Тріодъ постную. Берында звавъ ся тогдѣ „протосингелъ отъ іерусалимскаго патриаршаго престола¹⁾ и архитипографъ церкви росекія“. Мѣжь-тымъ довершивъ онъ свѣй Лексиконъ, який почавъ бувъ укладати ще тогдѣ, коли живъ въ Стратинѣ у Федора Балабана. Въ свѣмъ „послѣсловію“ каже Берында, що до сего Лексикона выбиравъ слова изъ перекладівъ Максима Святогорця, Мануила Ритора и иныхъ, и що написавъ его „въ ползу спудемъ“ (въ хосенѣ учениковъ). Такъ отже по довгомъ трудѣ выдавъ онъ въ Кієвѣ 1627. р. книгу подъ заголовкомъ: „*Лексиконъ славеноросекій и именъ тѣлкованіе. Пръвое тѣпломъ изобразися въ Кієвѣ с. вел. чудотворныя Лавры печерскія Кієвскія. — Лѣта бытия міра „арле, отъ рождества же Христово „ахъз. — Тишнѣмъ, вѣднѣмъ же и иждивенѣмъ малѣйшаго єв іеромонасѣхъ Памвы Берыноу, протосингела ерону Іерусалимскаго*“ (4⁰ въ два стовпцѣ; сторбѣ 8+2, стовпцѣвъ 475)²⁾. Лексиконъ кнѣчить ся властиво стовпцемъ 328; бдѣ стороны 329. слѣдує доповненє его, изъ-за чого поставляє ся тутъ такій заголовокъ новий: „*Отъ єврейскаго, греческаго же и латинскаго, и отъ иныхъ языковъ начинающаяся имена свойственныя, зъ многихъ мала и отъ различна тѣлкованія малыми назнаменая, а инде и безъ тѣлкованія за случайное и нужное и скоростное време пръвое изобразися. Приданы же сущъ имена прѣложєніа на пострыженіи калуґерства, знаки калуґеромъ або инокомъ...*“ Въ свѣмъ додатку поясняють ся отже имена власні и слова чужі ажъ по стовпець 475, по чомъ слѣдує на двохъ сторонахъ „послѣсловіє“ подъ заголовкомъ „Читателю спасєніа“³⁾.

Памва Берында умеръ въ Кієвской печерской Лаврѣ въ 1632. р., 13. линия.

Друге справленє виданє Лексикона Берынды зладивъ Іоилъ Труцевичъ, игуменъ Кутенинского монастыря „сѣ братією“. Оно напечатано въ друкарни того-жъ Кутенинского монастыря въ 1653. р. (4⁰). Въ свѣмъ виданю находить ся „предисловіє“ Іоила Труцевича.

Лексиконъ Берынды єсть далеко лучший бдѣ словарця Лаврентія Зизанія. Въ упорядкованю слѣвъ придержувавъ ся авторъ, такъ якъ и Зизаній, азбуки кириловскою, и пояснювавъ слова церковно-славянскій тогдѣшнюю мовою (мало)рускою. Берында старавъ ся надати своему словареви прикмету учености, про-те поклавъ въ одѣятныхъ мѣсяцяхъ часто слова грецкі, ба,

¹⁾ Слово „протосингелъ“ значить „пръвый совѣтникъ и печатаръ“ („Послѣсловіє“ Берынды).

²⁾ Лексиконъ Памвы Берынды зберегая ся въ библиотечѣ университета Львовского.

³⁾ Я. Головацкій замѣчає („Зоря галицкая яко альбумъ на годъ 1860“, стор. 458), що Берында присвятивъ сынамъ своего добродѣя, Федора Юревича Балабана, „православнымъ паномъ Ихъ Милости Дмитрію и Даніалу Феодоровичомъ Балабаномъ свой усердний тридцатилѣтній трудъ, Лексиконъ ширекого и великославного языка славенского“, — одплачуячисъ за-вдяки не только симъ сынамъ своего добродѣя, але й епископови Львовскому, Гедеону Балабану, „стрию родича“ и „Александру Балабану, старостѣ Рогатинскому и Трѣмбовельскому, ротмистру короля бго Милости...“

Сего передняго слова въ екземплярѣ Львовскомъ не має; єсть же тутъ „отъ отечника Скитскаго повѣсть удивительна о діаволѣ, яко прийдє къ великому Антонію въ образѣ чловецѣ, хотя кається“ (стор. 1—8), — и „отъ Патерика Алѣавітна“ коротка казка про „авву Памва“ (стор. 8).

¹⁾ J. Dobrowsky, Institutiones linguae slavicae dialecti veteris. Vindobonae MDCCCXII: p. LIX.

²⁾ Я. Головацкій, „Начало и дѣйствование Ставронигійского братства въ Львовѣ по отношенію историко-литературному“. (Зоря галицкая яко альбумъ на годъ 1860. Въ Львовѣ; стор. 461).

³⁾ „аки не у сущу тогда Лексикону“ = по-за-якъ тогдѣ не було ще Лексикона.

⁴⁾ Греке *διδάσκαλος* — учитель.

⁵⁾ „Послѣсловіє“ ко читателю, подъ заголовкомъ „Читателю спасєніа“.

бнѣ намагавъ ся пояснити декотрі слова етимологично; в. пр. „Рука, иже рушася естѣ названа“. — „Церковъ естѣ названа отъ царя, иже царскимъ домоу естѣ, а въ грекомъ языкѣ ексклісія, церковь; отсюль называется соборъ отъ зобраня, згромажденье отъ зованя въ купу на громаду“. Уже изъ сего видно, що етимологичный высѣды Берянды не мають сегодня нѣякой стѣйности.

2. Лѣтописи.

Въ періодѣ литовско-рускѣмъ не було на Руси самостѣйного змаганя въ довершеню идеалѣвъ народныхъ, то й не диво, що письменники рускій не дуже займались справами политичными, котрі для нихъ були чужими. Не було вже вѣча народного, не було майже нѣякихъ признаковъ жизни національной, то й не стало снаги до звеліченя порядкѣвъ литовско-польскихъ и московскихъ. Такъ отже лѣтописецъ сего періода, кромѣ автора лѣтописи Лѣвѣсковъ, служили интересамъ князѣвъ чужихъ, мѣжь-тѣмъ, коли лѣтописецъ руского періода княжого иногда также sprawy народній въ писаняхъ своихъ порушала.

а) Лѣтописецъ рускій. Лѣтописецъ великихъ князѣвъ литовскихъ. Оба сѣ лѣтописецъ находятъ ся въ збѣрнику „Избраніе лѣтописанія изложено в крѣпцѣ“. Сей збѣрникъ бѣкрывъ пралатъ Сосновскій мѣжь рукописами колишняго Василіанскаго монастыря въ Супраслѣ (губерніи Гродненской), и бѣтакъ користувавъ ся нимъ Игнатій Даниловичъ, профессоръ университета Харківскаго, та й выдавъ сѣ лѣтописи письмомъ латинскимъ въ Вильнѣ 1827. р.¹⁾ Навпередъ выпечатавъ онѣ лѣтописца великихъ князѣвъ литовскихъ (стор. 27—71), а опѣсля въ той-самѣй книзѣ (стор. 76—325) выдавъ Лѣтописца руского (Kronika ruska).

Въ рукописи находятъ ся на першѣмъ мѣсци Лѣтописецъ рускій. Онѣ починае ся розказомъ про-те, якъ Володимиръ Великій построивъ городъ Володимиръ надъ рѣкою Клязмою; бѣтакъ згадуе лѣтописецъ про кѣлькохъ тамошнихъ князѣвъ и спичуе коротку хронологію бѣтъ Адама ажъ до царгородскаго цѣсаря Михайла, причѣмъ кѣлькома словами споминае про хрещене Болгарѣвъ. Розказуе коротко про змагане Варягѣвъ мѣжь племенами славянскими та финскими и также про кормигу Козарѣ надъ Полянми, Сѣверянами и Вятичами. Бѣтакъ словами „а се зачало рускихъ князѣй“ (стор. 81) починае оповѣдати про дѣвъ рускій, хѣснующіеся рукописею Лаврентіевскою лѣтописи Несторовою; въ дальшѣмъ однакже оповѣданю Лѣтописецъ рускій естъ подбѣный Софійскому Временникову (напечатаному въ Москвѣ 1820. р.). Оповѣдае опѣсля (бѣтъ стор. 144, се-бѣ-то бѣтъ 1242. р.) про дѣвъ литовскій, о скѣлько они етъкають ся съ дѣвами исторіи руской. Пѣдъ рокомъ 1242. (стор. 249) лѣтописецъ вставивъ коротке описане рѣкъ Руси, котре зложивъ пѣсля одвѣтной статѣ въ лѣтописи Несторовѣй, по чѣмъ розказуе бѣльше про дѣвъ Литвы, нѣжь про дѣвъ Руси (стор. 249—325). Оповѣдане свое доводитъ до 1537. р.

Лѣтописецъ рускій естъ творомъ кѣлькохъ письменникѣвъ. Перша часть (до 1242. р.) писана мабуть въ Суз-

дальщинѣ, друга же часть (бѣтъ 1242. до 1247. р. и вѣдай также третя часть (1247—1537) естъ творомъ Русина литовскаго, по-за-якъ авторови лѣтописи дѣвъ князѣства литовскаго дуже добре сѣтъ звѣстній. Коли-жь въ першѣй, и декуды также въ другѣй части оповѣдане являє ся короткимъ и сухимъ, то въ третѣй части (именно бѣтъ 1493. р.) оживляє ся оно пѣдъ перомъ самовидця. Авторъ третей части служить интересамъ великихъ князѣвъ московскихъ, и про-те славнаго богатыря Константина Ивановича князя Острожскаго зове „божимъ врагомъ и государскимъ измѣнникомъ“ (стор. 311) за те, що онѣ поваживъ ся вразъ зъ польскими войсками выступити въ боротьбу зъ Василемъ Ивановичемъ, великимъ княземъ московскимъ. Ба, авторъ сѣи части лѣтописи перенявъ ся такъ дуже бажанемъ звеліченя Москвы, що Украинну уважае землею „великаго государя“ (стор. 312)¹⁾. Такъ пѣдъ рокомъ 1536. розказавъ широко про-те, якъ Литва приходила на „государеву великаго князя Украинну, на Стародубскія мѣста“ (стор. 321).

Авторъ сѣи части лѣтописи бувъ вѣдай священникомъ, що добре знавъ письмо святе, однакже не бувъ вѣольный бѣтъ забобѣвъ, якими тогдѣ запоморочувались не тѣлько неуди, але й письменники.

Пѣсля оповѣданъ про дѣвъ рускій и руско-литовскій слѣдуе Лѣтописецъ великихъ князѣвъ литовскихъ²⁾. Тутъ представляють ся дѣвъ литовскій почавши бѣтъ вычисления сыновъ Гедиминовыхъ ажъ до 1446. р. Про автора сего лѣтописца майже нѣчого не звѣстно³⁾. Онѣ розказуе, що 1394. р. бувъ ще недолѣткомъ, та не мѣгъ дѣзнатись того, що, пѣсля переказу, чернець Ѳома, намѣстникъ митрополита, давъ напитись отруты великому князеви Скиргайлови. Уже-жь про короля Ягайла и про его братѣвъ оповѣдае неначе самовидецъ ихъ дѣвъ.

Въ сѣмъ лѣтописци важною естъ именѣ похвалѣ Витовтови, великому князеву литовскому (стор. 60—65), котрый постаравъ ся о те, що въ Луцку зѣхались володарѣ европейскій въ празникъ Богоявленя 1429. року. Сѣсю похвалу переробивъ мабуть якийсь недоченый письменникъ изъ твору постичнаго, списаного книжникомъ, що бувъ сучаснымъ вѣкови великаго князя Витовта.

Сей лѣтописецъ естъ памятникомъ справдѣ важнымъ для исторіи Литвы и Руси литовской; тѣлько-жь текетъ его естъ дуже пошсованный, по-за-якъ перенисувачъ его, Григорій Ивановичъ (1520), бувъ грамотѣмъ недоченымъ. Именѣ въ уживаню конструкцій партиципальныхъ добачаемо похибки чи-малі, котрі иногда трудно справити. Свою копію зладивъ Ивановичъ для Симеона Ивановича Одинцевича, князя Друцкаго; на остатнѣй же сторонѣ рукописи додавъ сю приписку: „Какъ зѣнѣ радъ избѣгалъ тѣнѣта“⁴⁾, также всякій мистръ радуется свое дѣлицѣй скончавъ“ (стор. 11).

¹⁾ Таке писане може историка навести на туу гадку, що авторъ одвѣтныхъ статей живъ въ другѣй половинѣ вѣку XVII., коли Украина стояла вже справдѣ пѣдъ властію „великаго государя“ московскаго.

²⁾ За дѣвами литовскими безъ окремого заголовку займае кѣлька картокъ якась розправа схолястична про справедливѣсть и суды; она являє ся вступомъ до частини перекладу Статутѣвъ Вислицкихъ Казимира Великаго. Въ кѣнци тои рукописи Супраслѣской находятъ ся Патерикъ Кіѣвско-печерскій, се-бѣ-то житиеніе печерскихъ святыхъ.

³⁾ По мнѣнію проф. Исидора Шараневича авторъ Лѣтописца великихъ князѣвъ литовскихъ бувъ чоловікомъ свѣтскимъ (O latorpisach i kronikach ruskich XV. i XVI. wieku. W Krakowie 1882; str. 37.)

⁴⁾ тѣнѣта — сѣтъ, силце.

Похибки въ тексті могли заподѣятись такожъ изъ-за того, що видавець его, Игнатій Даниловичъ, мало знавъ грамоту старо-руську, и лише при помочи професора Михайла Бобровского, рукописъ одчитувавъ (стор. 327).

„Лѣтописецъ рускій“ писаний майже такимъ самымъ языкомъ, въ якомъ проявились лѣтописи руского періода княжого; въ Лѣтописци же великихъ князівъ литовськихъ наблюдає ся подекуды той языкъ урядовый, якимъ користувалась тогочасна Литва.

(Дальше буде.)

БИБЛОГРАФИЧНИЙ ПОКАЗЧИКЪ за рѣкѣ 1885.

(Зладивъ *Пронимъ Калитовскій*).

Ч А С Т Ь I.

Творы на мовѣ руско-українській.

(Дальше.)

(Книжки, що вийшли въ Россію, зазначені на передѣ звѣдкою *).

Ланска П. — Обруситель, повѣсть зъ суспѣльного житя полѣскои краины. Зъ великорус. переклала **. Въ двохъ частяхъ. Часть I. Львѣвъ 1885 ст. 170 (8^м). Накладомъ Кароля Ткача. Зъ друк. тов. им. Шевченка.

Левицкій Ив. (Нечуй) — Запорожцѣ, оповѣдане, Руск. Укр. библ. Вып. I. Львѣвъ 1884. стор. 42 (16^м). Ц. 10 кр. Накл. Ев. Оленицкого. Зъ друк. тов. им. Шевченка.

— Въ Карпатахъ, образи зъ подорожи; спершу въ Дѣлѣ (фейл.) чч. 87—96; ѡдтакъ особн. ѡдбиткомъ въ Рус. Укр. библ. вып. II. Львѣвъ 1885. ст. 64 (16^м) ц. 10 кр. Накладомъ Евгения Оленицкого. Зъ друк. тов. им. Шев.

— Чортяча спокуса, повѣсть въ Нивѣ: такожъ * — передрукомъ особно, въ Одесѣ 1885. ст. 36 (8^м). ц. 20 коп.

Левицкій Ив. Ем — Маруся Татарчукъ, оповѣдане зъ першої половини XVII вѣка, Миръ (фейл.) чч. 18—20, 22—27.

— Чернець — оповѣдане зъ другої половини XVII стол. пѣсля народного преданя. Миръ (фейл.) чч. 43—57.

Левицкій Ост. Въ день интронизаціи Преосв. Юл. Пелеша 29 гр. 1885, вѣршъ, Дѣло ч. 141.

Лепкій Дан. — Бозя, оповѣдане, Зоря ч. 8.

— На св. Андрія (стата етн.), Зоря чч. 3, 4.

— Людові вѣрованя про птахъ, Зоря чч. 9—11.

— Дещо про вовулакѣвъ, Зоря ч. 20.

Лєся Украинка. — гл. Вечерниці.

Лисенко Ник. — Молитва, имгъ на жѣночій голосъ зъ акомп. фортеп. Слова О. Я. Кониського. Библ. Музик. Вып. III. Львѣвъ 1885. ц. 15 кр.

— Музика до Кобзаря Т. Шевченка, співи про жѣночій та чоловічій голоси, якъ поодинокі такъ і гуртові (дуети, тріо, квартети, хори). Въ тягу 1885 р. появились изъ серіи другої:

* — Н. 21. „Зацвіла въ долині чорвона калина“, дуєть про сопрана та тенора зъ акомп. форт.

* — Н. 22. „Не тополю високою вітеръ нагинає“, (про сопранъ зъ акомп. форт.)

* — Н. 23. „За сонцемъ хмаронька пливе“ (квартетъ, сопр. альтъ, тен., басъ, зъ акомп. форт.)

* — Н. 24. „Ой по горі роменъ цвите“ (про тенора зъ акомп. форт.) Власність автора. Кієвъ и Одесса у Болеслава Корейво.

Литературній замѣтки. Миръ (фейл.) чч. 31, 32.

Лозинскій Іосифъ. — Автобіографическія записки. Лит. Сбор. гал. рус. мат. Вып. I.

Лукичъ Василь. — Л. В. и Юліанъ Семигинѣвскій. — Рускій правотаръ домовий, або кождому приступне пояснене, въ якій спосѣбъ кождый при грамотахъ правныхъ всякого рода самъ заступатись и потрібній письма, якъ поданя, просьбы и т. и. безъ помочи адвоката зъ повною силою правною споряджати може. Томъ I. Законъ цивильный. Львѣвъ 1885. ст. XVI+432 (8^м) ц. 4 зол. Накладомъ авторѣвъ. Зъ друк. тов. им. Шевченка.

— Календарь „Просвѣты“ на рѣкѣ звичайный 1886, зложивъ и впорядкувавъ В. Л. Рочникъ IX. Львѣвъ 1885. кн. V. Ст. XXXVI+III+134+аноним. (8^м). Ц. 50 кр. Мѣститъ В. Лукича:

— перекладъ опов. П. Свенціцкого „Гульнаръ“.

— Дрѣ Ом. Огоновскій (житєписъ). Писаня инчихъ авторѣвъ розписані нарѣзно.

— Передъ новымъ рокомъ, оповѣдане въ Кал. Бук. на р. 1886.

Луцкій Вл. — О. Паукъ, картинка изъ автобіографіи.

Слово ч. 9.

Лучанѣвскій Вол. — Вязанка желаній, стихами для рускои молодѣжи. Выд. Руск. тов. Педаг. Львѣвъ 1885 ст. 41 (8^м) ц. 10 кр.

Малі причини. Миръ (фейл.) чч. 31, 32.

Мандрѣвча Ивана Войтовича по свѣтѣ Божію. Выдав. народне у Львѣвѣ. Рѣкѣ IV. кн. 4. Львѣвъ 1885. ц. 8 кр. Зъ печатнѣ А. Вайдовичъ.

Марія отъ Сіона. — Въ чужинѣ, вѣршъ, Н. Прол. (фейл.) ч. 219.

— На могилахъ вѣковыхъ дѣяній, вѣршъ, Нов. Прол. (фейл.) ч. 230.

Масякѣ В. И. — Вѣршѣ въ „Зорѣ“: Ой кобы то, ч. 1; На весѣлю, ч. 2; Дни житя, ч. 3; Памяти Ев. Желеховского, ч. 4; Инакша мода, ч. 6; Спѣвацка доля, ч. 9; Трубка, ч. 10; Я не бажаю, ч. 12; Смѣло въ свѣтъ, ч. 14; Пастушкѣ, ч. 15.

— Зъ новымъ рокомъ, вѣршъ; Залюблена (перекл. зъ Уейского — вѣршъ) въ Новороч. ѡтъ ц. к. Листоноша.

— Незабудька на могилахъ Корнилы Сушкевича — вѣршъ. Дѣло ч. 65. Зеркало ч. 11.

— Памяти В. Барвѣньского — вѣршъ Зерк. ч. 2.

— Константинъ Бобикевичъ (поем. згадка) въ кал. Просв.

Мат-въ. — Безвинно пострадавшіе (быль), Слово ч. 78.

Матюкѣ В. — Волягъ. Сборникъ малорускихъ квартетѣвъ на мужескій хоръ. Вып. I. Липскѣ 1885. Въ литогр. Ц. Г. Редера. Ц. 1 зол. 50 кр. Мѣститъ творы музичні: Матюка, Вербицкого, Воробкевича, Лавровского и Шашкевича Гр. (всѣхъ квартетѣвъ ч. 50).

— Рѣздвяна нѣчь. Малоруска опера М. Лисенка (реценз.), Зоря ч. 7.

Маячанецъ Левко. — Про шлюбъ на Руси-Украинѣ въ XVI до XVII. ст. Зоря чч. 13—18.

Меруновичъ Т. — О выборѣ посѣловъ до вѣденской Радѣ державной. Выд. народне у Львѣвѣ. Рѣкѣ IV. кн. 6. Львѣвъ 1885 ц. 6 кр. Зъ печатнѣ А. Вайдовичъ.

Метелля Сев. — Не загинемъ; вѣршъ въ кал. „Просв.“ на р. 1886.

Месѣдій св. — къ тысячлѣтнему юбилею его кончины (изъ Странника). Слово чч. 36, 37.

Миролюбъ. Розговоры. Миръ (фейл.) ч. 1.

Миронъ. *** — Марка Твейна, Якъ я выдававъ рѣльничу газету (оповѣд. гумор. — перекл.) Зоря ч. 24.

— Вѣршѣ въ „Зорѣ“: Дрѣмающій монахъ — вѣршъ (перекл. зъ чеського Я. Врхлицкого) ч. 18; Зъ осѣнныхъ думъ — сонетъ, ч. 19; Ново-грецка пѣсня (изъ Г. Байрона), ч. 21; Не надѣй ся нѣчого, вѣршъ, ч. 23.

— въ Нов. Зеркалѣ: Славословіе храброму лицарю Юл. Черкавскому за его непрошену и неплачену оборону Русинѣвъ въ вѣденской Радѣ державной, вѣршъ ч. 6; *Rożone wzdychanie do teki ministerjalnej JWP. Euż. Czerkawskiego*, вѣршъ, ч. 6.

Михайловскій В. — протоіер. Наука о нечистыхъ словахъ (зъ великорус.) Наука ч. 1.

Млака Данило. — Край дармождѣвъ; Найдешъ не весели ся — згубишь не смути ся; Овчаръ вовкѣ и пѣсѣ (байка): Добра рецепта; Цѣсаръ Іосифъ II. яко кумъ; вѣршѣ въ Библ. дл. молод.

— Бельзацаръ, поет. оповѣдане; Скитъ Манявскій; Верба плакуча; Надъ ставомъ; Здорова будъ; — вѣршѣ въ кал. Бук. на р. 1886.

Могилянскій Антонъ. — Наша святыня, вѣршъ, Зоря ч. 20.

— Письма. Библ. „Зорѣ“. Львѣвъ 1885. Зъ друк. тов. им. Шевченка. ст. 214 (8^м).

Мончаловскій О. А. — Житѣ и подвиги Кирилла и Месѣдїа, просвѣтителѣй Славянъ. Изд. Общ. им. Качков. ч. 102. мартъ 1885. Львѣвъ ст. 64 (8^м) ц. 10 кр. Зъ типогр. Инст. Ставроп.

Original from

UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

- Иллюстрированный календарь Общ. им. Качковского на годъ простой 1886. составилъ О. М. Изд. Общ. им. Качков. чч. 108, 109, 110, сентябрь, октябрь, ноябрь 1885 ст. 160 (8^о м.) ц. 30 кр. Кромѣ части календарской и інформаційной мѣстить О. А. Мончаловского: Циганскій выхванокъ, повѣсть. Дальше статіи неподписаніи: Привѣтъ членамъ Общ. им. Качковского на г. 1886 — вѣршь; Русскому народу — вѣршь; Хрещене Руси; Преподобный Несторъ; Городъ Москва; Царь колоколь; Церковь Василя Блаженного; Битва на куликовомъ полѣ; Страданіе за св. вѣру Михаила кн. Черниговского и Феодора боярина отъ нечестивого Батыя; Илія Муромецъ (старинная русская казка) — кусей прозови.
- Мордовцевъ Данило.** — Оповіданія (зъ короткимъ житиємъ) Рус. Укр. библ. вып. 6. Львівъ 1885. ст. 40 (16^о) ц. 10 кр. Накл. Евг. Оленицкого.
- Оповідання. (Салатка, Дзвонарь, Сонъ не сонъ, Скажи мѣсяченьку, Изъ устъ младенцивъ (8^о в.), стор. 95. С. Петербургъ 1885.
- М-ей Посланецъ** (изъ Гайного), Зоря ч. 22.
- Музыка Бодакъ.** — Родный край — вѣршь; Чародѣйка, оповѣдане въ Врем. Стар. Инст.
- Наброски. Нов. Прол. (фейл.) чч. 206, 213, 258, 284, 293.
- Г-жа Янось, (перекладъ зъ чешского — Сватошлюка Чеха), Нов. Прол. фейл. 215, 216.
- Счастливый совѣтъ, розказъ, Нов. Прол. (фейл.) чч. 224, 225, 226, 227, 228, 239, 232, 233.
- Рождественскіи наброски, Нов. Прол. (фейл.) ч. 298.
- Навроцкій Вол.** — Творы (зъ житиємъ О. Терлецкого и вѣршомъ посвященыхъ памяти помершого — Ив. Франка). Руск. Биб. Нова серія, томъ першій. Львівъ 1885. ст. XLVIII+294 (8^о в.) ц. 1 зол. 20 кр. Накладомъ „Академ. Братства“. Зъ друк. тов. им. Шевч.
- Нагорный Василь.** — Працюймо а Богъ намъ поможе (статія екон.) Батьківщина чч. 37, 39, 40, 44, 46, 47, 49, 51.
- На коляду!** — Выдавництво народне у Львовѣ. Рѣкъ IV. кн. I. Львівъ ч. 1885 ц. 10 кр. Зъ печ. А. Вайдовичъ.
- Народне воскресене Лужичанъ. Миръ (фейл.) ч. 58.
- Наумовъ.** — Житѣ въ горахъ сибирскихъ (перекл. „Горной Идилліи“ въ „Рускомъ Богатствѣ“ 1880, V.) Дѣло (фейл.) чч. 36—38.
- Наумовичъ Ив.** издававъ 1885 р. Науку, часописъ выходячу разъ въ мѣсяць, де находились его статіи (подписаніи):
- Письмо къ моимъ читателямъ, ч. 6.
 - Замѣтки изъ дорожки, ч. 7.
 - Важне для господарей, ч. 8.
- Кромѣ того були тамъ замѣщени слѣдующіи статіи неподписаніи:
- Буковинскій ветеранъ Георгій Заяць и его супруга. Н. ч. 8.
 - Выродный сынъ — повѣсть, Н. ч. 1, 2.
 - О выставкѣ въ Будапештѣ, Н. ч. 6.
 - Гдешо о господарствѣ и пчеловодствѣ, Н. ч. 10.
 - Генеральное собраніе членовъ Общ. им. Качковск. Н. ч. 8.
 - О живыхъ плотяхъ, Н. ч. 8.
 - За що християнинъ николи не може каятися? Н. ч. 8.
 - Здоровье, Н. ч. 9, 10.
 - Изреченія изъ св. Писанія до науки молодшимъ на память, Н. ч. 2.
 - Іоанъ Раковскій (посм. восн.), Н. ч. 12.
 - Къ нашимъ читателямъ (бѣдъ ред.), ч. 1.
 - Коли глядишь рады, стережи ся зрады, Н. ч. 4.
 - Колька словъ о пасѣцѣ, Н. ч. 8.
 - Короткое изъясненіе воскресныхъ трошарей, кондаковъ, прокименовъ, Н. чч. 2, 4.
 - Короткое изъясненіе недѣльной утрени, Н. чч. 4, 7, 11, 12.
 - Крестики при крещеніи, Н. ч. 9.
 - Лѣсъ, Н. ч. 5.
 - Мясоустъ, Н. ч. 1.
 - Найвѣрнѣйшій приятель, Н. ч. 8.
 - На Наума бери ся до ума, Н. ч. 10.
 - Народная Торговля (изъ Госп. и Пром.), Н. ч. 6.
 - Наука о пасѣцѣ, Н. ч. 1, 2.
 - Нашіи коляды и колядники, Н. ч. 12.
 - Николай Устѣяновичъ (некр.), Н. ч. 11.
 - Ничего, Н. ч. 10.
 - Новая газета Русъ и напасть ея на Науку Н. ч. 12.
 - Новая масельничка, Н. ч. 10.

- Новый свѣтъ, Н. ч. 8.
 - Огороды, Н. ч. 2.
 - Освященіе памятника на могилѣ бл. п. М. Качковского въ Крощатѣ дн. 1. сент. 1885. Н. ч. 12.
 - Осень, Н. ч. 9.
 - Панове газды (политична балаканка Струка), Н. чч. 10, 11, 12.
 - Первые християне, Н. ч. 2.
 - Перекичикъ, Н. ч. 4.
 - Письма о нашемъ церковномъ обрядѣ, Н. чч. 1, 2, 4—12.
 - Письмо изъ Кіева (продовж. зъ р. 1884). Н. ч. 1.
 - Поясненіе псалмовъ наутреннихъ, Н. ч. 2.
 - Прекрасная душа, Н. ч. 8.
 - Преподобный Несторъ Лѣтописецъ, Н. ч. 5.
 - Притчи: Бузьокъ и его дѣти; Совѣтъ ангеловъ, Н. ч. 6.
 - О простонародной литературѣ Н. ч. 12.
 - Псалмы св. Еврема Сирина, Н. чч. 10, 11.
 - Псалтырь, Н. ч. 5—9.
 - Розговоръ въ читальни о исторіи, Н. ч. 6.
 - Розговоръ Гриця зъ Николю, Н. чч. 6, 8.
 - Розговоръ Михаила и Пилипа о социалистахъ, Н. ч. 10.
 - Ругатели християнства, Н. ч. 9.
 - Русское купечество, Н. ч. 9.
 - О русскомъ языкѣ, Н. ч. 5.
 - Свѣто и тьма, Н. чч. 1, 10, 11, 12.
 - Священное писаніе, Н. ч. 12.
 - О святыхъ вселенскихъ соборахъ, Н. чч. 6, 8.
 - Словарь славныхъ людей, Н. чч. 1, 2, 4, 6, 8, 10, 12.
 - Слово божье, Н. чч. 2, 4.
 - Слеза на гробѣ Ник. Устѣяновича — вѣршь, Н. ч. 12.
 - Святый постъ, Н. ч. 2.
 - Тысячелѣтнее торжество памяти св. славянскихъ апостоловъ Кирилла и Меѳодія, Н. ч. 3 (цѣле).
 - Четыре добродѣтели, Н. ч. 1.
 - Чѣмъ буде памятный 1885 г., Н. ч. 12.
 - Що то сны и чи мають они якое значеніе? Н. ч. 1.
 - Еще дещо о исторіи, Н. ч. 1.
- Н-евичъ Мих.** Русъ въ эпоху св. Кирилла и Меѳодія. Нов. Прол. (фейл.) чч. 252, 253.
- *Недоля Д.** — Неспарована пара — драма въ 5. дѣяхъ. Кіевъ 1885 ц. 50 коп.
- Незвисный.** — Ой ты мѣсяцю — пѣсня, въ Нивѣ.
- Незнакомецъ.** — Зъ Украины — вѣршь, Зоря ч. 10.
- *Не-я.** — Попередъ сытай ся а тоди и лай ся, комедія-жартъ у одной дн. Сюжетъ займованный. Кіевъ 1885 ст. 32. (16^о) ц. 10 коп.
- Либераль нашого часу, вѣршь, по Толстому. Зоря ч. 18.
- Не Я.** — Дѣвоча ѡдвага (розказъ), Миръ чч. 9—13.
- Н. Гр.** — Кто дае, собѣ дае, оповѣдане; казка про бабину и дѣдову доньку, въ Библ. для молод.
- Нижаковский Остапъ.** — „Гуляли“ музыка на квартетъ мужескій до словъ Ю. Федьковича. Выдав. Библ. Музик. Вып. I. Львівъ 1885. Накладомъ хоръ учениковъ акад. рускомъ гимн. ц. 20 кр. Зъ литогр. А. Пришляка.
- Ничай А.** — издававъ „Господаря и Промышленника“, часописъ двотыжневу посвящену сѣльскій господарей и промыслов. Тутъ замѣщени численныи его статіи о управѣ рѣдѣ, огородинствѣ и т. н. якъ такожь ѡдзвы ѡдъ „Народнои Торговлѣ“.
- Нищинскій П.** — Гомерова Одиссея, пѣсня VI (перекладъ гексаметромъ); Порада — пѣсня зъ нотами въ Нивѣ. Новая апологія украинофильства (зъ Кіевлянина), Слово (фейл.) чч. 79, 80, 81 и 82.
- Новорожчикъ ѡтъ ц. к. листоноша на рѣкъ 1885 ст. 32 (8^о в.) Накладомъ Торговлѣ К. М. Возняка. Змѣсть въ розписѣ.
- Н.* С.*** — Одни бере ся азотъ въ рослинѣ и якъ ѡнгъ по рослинѣ вандруе. Госп. и Промыш. чч. 1—4.
- *Нива.** — украинскій литературный Збирникъ. Одесса 1885 ст. 207 (8^о в.) ц. 1 руб. Зъ типолитографіи Е. Фесенка. (Зъ винетою). Мѣстить опрѣчь творбѣ тутки розписанныхъ по авторамъ ще: Пѣсни, записани въ Одескѣмъ уѣзди (13).
- Обачный.** — гл. Вечерини.
- Общество им. Качковского,** выдало за р. 1885. 12 выпускѣ книжокъ для народа, що тутки розписані нарѣзно.
- Огоновскій Ом.** — Бѣсѣда на загальныхъ Зборахъ „Просвѣты“ дн. 2 лют. 1885. Батьківщина чч. 7, 8. Дѣло ч. 11.

- О. Григор.** „Многі села пробудились, перестали пити“, — вірш при доп. Русс. Рада ч. 12.
- Ogniem i mieczem** — Романъ Г. Сьпкевича (реценз.) Слово (фейл.) ч. 4.
- Одонецъ Костъ.** — Історія України зъ часівъ Петра Великого и Катерины П. 1. Павло Полуботокъ, 2. Петро Кальнишевскій. Вид. тов. Просвѣта. Львівъ 1885, кнж. VI. ч. 89, ст. 83 (8^м.) Въ 2000 прим. ц. 8. кр.
- Олій Я.** — Чорнора и Чорногорці (подорожний споминки) Дѣло (фейл.) чч. 134, 135.
- Олій М.** — Василь Проданъ (житєпись) въ кал. Просвѣты на рѣкѣ 1886.
- Олекса Мотиль.** — Листъ до любки, віршъ Зерк. ч. 3. — Два соний усміхи, віршъ, Зерк. ч. 6.
- Олексейко.** — Единство, віршъ, Зерк. ч. 6.
- Олесницькій Евг.** — видавъ почавши зъ кѣнця 1884. досп 13 выпускѣвъ Руско-Української Библиотеки, котрї въ сѣмъ показчику розписанї нарѣзно.
- Оля** — шкиць. Миръ (фейл.) чч. 66, 67.
- Омелянъ Олександръ.** — гл. Поповичъ Ом.
- Опущенї, шкиць.** Миръ (фейл.) чч. 87, 88.
- Охъ!** вы милїи Туряне (пѣсня народна на паниць), Русская Рада ч. 2.
- Очевидецъ.** — Богослужєне пѣдъ открытымъ небомъ (записки) Миръ ч. 85, 86.
- Выправа першої рускои депутаціи до Вѣднї (изъ записокъ) Миръ ч. 78.
- Перше засѣданє комїси въ дарованыхъ руинахъ, де нынѣ „Народный Дѣмъ“ (изъ записокъ) Миръ ч. 76.
- Святоюрскї вечерки, (изъ записокъ) Миръ ч. 81.
- Положенє красугольного камня пѣдъ „Народный Дѣмъ“ у Львовѣ, Миръ ч. 106.

(Дальше буде.)

ДРОБНІ ВѢСТИ ЗЪ ЛИТЕРАТУРЫ И НАУКИ.

Галицко-рускій орнаментъ на вѣдєньскій выставѣ. На устроєній въ мартѣ, цѣлїтню и маю сего року въ вѣдєньскѣмъ „Ц. к. австр. музеѣ для штуки и промыслу“ спеціальной выставѣ жѣночїхъ ручныхъ робѣтъ загальну увагу звернувъ на себе богатїй збѣрникъ галицко-рускихъ орнаментѣвъ, згромаджєный и впорядкованый панною Еронїмою Озаркевичѣвною. Ось що говорить о томъ збѣрнику п-ѣ Емїлія Бахъ въ справозданї зъ выставки (стор. 26—28): „Дуже цѣнный збѣрникъ оригинальныхъ узѣрѣвъ вишивокъ и національныхъ виробѣвъ жемчужныхъ (герданѣвъ) завдячує выставка невтомилой пильности интелігентной молодой дамы, що живучи въ Болєховѣ въ Галичинѣ, ѣдъ колькохъ лѣтъ звернула увагу на работы рускихъ жѣнокъ и почала збирати, на полѣтї зѣстанювати та вправною рукою на краткованѣмъ паперѣ (Carta rigata) замальовувати ихъ ще въ ту пору, коли у насъ загаломъ подобнымъ виробамъ нѣхто ще не признававъ нѣякои стѣйности. Панна Еронїма Озаркевичѣвна, дочка посла до рады державнои, дуже прислужилась выставѣ присылкою своего богатого збѣрника, бо зъ нѣго, зъ тыхъ вишивокъ, тканїнъ и робѣтъ жемчужныхъ (пацѣрковыхъ) мы бачимо, що рускї жѣнки выконують свои оригинальнї работы бордюровъ зъ правдивымъ артизмомъ (Kunstsinne). Именно-жъ давнѣйшї работы того рода, котрыхъ десєнѣ безъ старань панны Озаркевичъ теперь уже певно були бѣ попали въ забутє, свѣдчать зарѣвно о добромъ смаку якъ и о великой зручности, и належать до найкраснѣйшїхъ виробѣвъ того рода. Техника вишиваня єсть дуже рѣзнородна и богата въ перемѣны, хочъ переважно небѣдлучна ѣдъ тканѣи нитки; черезъ те й узѣры выходятъ выключно геометричнї, простѣлинінї, а навѣтъ богатї мотивы растїннїи являють ся строго стилизованї и розложєнї на простї линїї, такъ що основну форму лєдво й пѣзнати можна. Та все таки почувте формы у галицкихъ жѣнокъ такъ розвите, що завсѣгды вмѣють ѣднайти ту форму, котра лежить въ основѣ узѣру; ихъ звичайнїй взѣрцѣ до вишиваня мають кождїй свою назву по части взїату зъ растїнї, якъ: „дубовє лїстє“, „виноградъ“, „хмѣль“, „ягоды“, а по части зъ иншихъ предметѣвъ, якъ „звѣзда“, „сокирка“, и т. и. Вирѣбы зъ рѣзнобарвного жемчугу проявляють такожъ густѣиї взѣрцѣ и глибокоумну, стародавну технику. Чи маємо пѣдносити, що гер-

даны походячї зъ повѣтѣвъ кѣцманьского и вижницкого па Буковинѣ и выконанї зъ досєтъ великихъ, круглястыхъ пацѣрковъ выходятъ подобїєсьнѣй до тыхъ въ парижскѣмъ Люврѣ перєхованыхъ виробѣвъ жемчужныхъ, котрыи давнї Егїптяне украшували свои мумїї? Хто здужає розъяснити загадку сєи схожѣсти и дивной подобности мѣжъ техникою стародавнихъ виробѣвъ штуки ѣдного зъ найдавнѣйшихъ народѣвъ культурныхъ, а сучасными виробами домашногѣ промыслу рускихъ дѣвчатъ-сєлянѣвъ? Герданы зъ повѣту сїятиньского въ Галичинѣ зробленї зъ далеко дрѣбнѣйшихъ жемчужинъ, узѣры въ нихъ богатїи и ще красше выконанї, якъ въ попереднѣхъ. Мѣстити ся въ нихъ множество художныхъ мотивѣвъ, а ихъ уживанє на червѣной гарусѣвой стяцѣ якѣ оздоба головы поясненє такожъ выставленѣю пробою“. Навєдємо ще о тыхъ же узѣрахъ слова знатного спеціалиста Якоба Фальке, высказанї въ фєлєтонѣ Wiener Zeitung, чч. 68—69, зъ д. 24. и 25. марта. П. Фальке порѣвнує узѣры галицко-рускїхъ зъ моравскими и ось до якого вивѣду приходить: „Въ моравскихъ вышивкахъ переважають рисунки цвѣтѣвъ, у Русинѣвъ геометричнїи фігуры и простѣлинінїи взѣры. Можна майже сказати, що маємо ту передъ собою одєнъ ѣднѣсьнѣй взѣръ зъ простыхъ линїї, въ рѣжнихъ острѣхъ кутахъ зъ собою сполучєныхъ, якъ сє звѣстно и уживано було ще въ середнихъ вѣкахъ, — але сѣй взѣръ являєсь намъ ту въ такѣй многѣтѣ перемѣнѣ, що справєдливо мусить збуджувати подив“. На остатѣвъ згадаємо ще, що такожъ за починамъ панны Озаркевичѣвны наша народна орнаментика найшла и здобуває собѣ чимъ разъ болѣше горячихъ прихильникѣвъ и прихильницъ въ Чєхїї, а такї поважнїи органы, якъ „Zlata Praha“ зовѣмъ сєріозно пѣдносити и пропагують такъ думку — допомагати ѣдродженю народногѣ смаку и жїтя особливо мѣжъ жѣноцтвомъ при помѣчи нашѣго народногѣ орнаменту. Нєдавно бачили мы листъ чєскогѣ патриѣта и писателя Едварда Єлинка, въ котромъ ѣднѣ згадає, що богато чєскихъ дамъ зъ знатныхъ домѣвъ рѣшили свои шлюбнїи выправы вишивати тѣлько по нашимъ, руско-українськимъ узѣрамъ, и що въ тѣй цѣли радѣ бѣ засягнути порады и помѣчи Русинѣвъ. Мы дуже були бѣ радѣ, коли бѣ ся обмѣна скарѣбѣвъ народнои творчѣсти повєда за собою мѣжъ нашимъ и чєскимъ жѣноцтвомъ такожъ живѣйшу обмѣну думѣвъ и загаломъ живѣйшїи духовїи и товарискїи знѣсины.

Пє. Франко.

Пѣсня про знесенє паницины. Подєаємо ту слѣдуючу пѣсню про знесенє паницины, записану п. Стефанчукѣмъ въ Воскрѣсїнцєхъ коло Коломыѣ, котра далеко рѣзче ѣдъ усѣхъ досї напечатаныхъ пѣсєнь на сїю тему малѣе антагонизмъ мѣжъ мужиками и дѣдичами-паницизниками. Змѣстѣ пѣснѣ — ѣбъєктивнє зѣображенє не того, що було на дѣлѣ пѣсля знесеня паницины, а того, чѣго народъ въ ту пору надѣявъ сѣ. Надѣявъ сѣ-жъ ѣднѣ, що паны позбавлєнї дармѣхъ робучихъ рукъ, швидко збѣднѣють и зруїнують сѣ экономично.

Ой лєтѣла зазучєчка тай стала кувати,
Якъ зачѣла ѣдъ панѣвъ паницина впадати.
Вѣхавъ панъ та на мѣсто, посєиць у кишеню,
Та вїймає изъ кишенѣ — порожню жменю.
Посєиць же ѣднѣ у другу, вїтыгає дудку —
— А за що-жъ сѣ ту напїти, мѣй горєнѣйкї смутку!
Бричку, конѣ продавати, робити наймати,
— А за що-жъ сѣ ту напїти тай въ карты заграти?
Ой пїти бы намѣстѣ кавы борщикъ бураковий,
— Бѣдна-жъ моя головѣнько, живѣтъ не здоровий!
Ой коровы попродай, дѣйницѣ вакує,
— То-жъ то мєнѣ безъ сметанки капа не смакує. —
Пѣшли паны й мандаторѣ цѣсарѣи просити:
— Подаруй намъ панициночку, нема зъ чѣго жити!
Не вѣмѣмо молотити, нашї жѣнки жїтити,
Не знаємо, цѣсарѣику, якъ на хлѣбъ робити.
Не можемо мы сапати, нашї жѣнки приєити,
Хлѣба пѣдемъ по пѣдъ плѣты концурѣйкомъ*) трыєсти.
Вїшовъ дѣдич до стѣдолы, зачїнѣть молотити,
Та надавинѣ мозольята тай ставъ голосити.
Ой пѣшовъ ѣднѣ до покою та взїиць собѣ лою
Та намастивъ мозольята.... Оттакъ, дурнїй гою!

*) Концурѣ — ляхмѣте; трыєсти концурѣмъ по пѣдъ плѣты — жєбрати хлѣба. — Рєд.

Original from

UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

Не боять сѣ голый дощу анѣ тон бурѣ,
Заснуувъ сѣ въ чужй грѣдкѣ та мыче цибулѣ.
Та якъ выйшовъ гадзѣ зъ хаты та вдаривъ коломъ:
— На що, пане, то то мычешъ, коли-сѣ не половъ?
— Дайте менѣ фунтички, голову зъйзати!
Поки буду, вже не буду въ грѣдкѣ зазирати!
Помолѣтъ сѣ люде добрый до свѣтлои дѣвы:
Що ходивъ панъ на обцасахъ, теперъ на хольивѣ.
Помолѣтъ сѣ люде добрый до тои фігуры:
Вже вамъ цѣсаръ подарувавъ мѣтки, ейцѣ, куры.
Помолѣтъ сѣ люде добрый до тои каплицѣ:
Утратили паны ласку ой черезъ Кошицѣ!

Послѣдній слова пѣснѣ. натякаючи на удѣлъ Поляковъ въ угорской революціи 1848—1849, були бѣ по троха анахронизмомъ, коли бѣ ихъ такъ розумѣти, що немовъ бы то удѣлъ пановъ въ революціи угорской бувъ причиною знесенія панщины. Але се певна рѣчь, що удѣлъ той бувъ причиною тои реакціи, котра настала въ Галичинѣ по збомбардованню Львова дня 1. падолста 1848 и тяглась ажъ до 1860 року. Реакція та, хочъ и якій пагубный впливъ мала на экономичный односини нашего краю, все таки сѣльскому народови безпосередно не долагала, а навѣть противно, притискаючи до стѣны немилыхъ ему пановъ, лишила по собѣ въ памяти народной незаслужено добру славу. „Отъ лишь въ оденъ часъ якось намъ лѣнше було жити, — говоривъ менѣ одинъ господаръ въ Нагуевичахъ, — то тыхъ рокѣвъ, якъ уже панщину скасували. Тогды, видите, на пановъ така стяж упала, що не дай Боже, то й люде мали бѣдъ нѣхъ спокѣй“.

Ив. Франко.

До біографіи Осипа Бодянского. Въ львовской библиотекѣ Оссолинскихъ подъ н-ромъ 2432 хоронить ся приватна и наукова корреспонденція бывшего директора того закладу и знатного польского историка Августа Бельовского. Заразъ на початку першого тому той зборки находить ся слѣдующій листъ нашего вченого и писателя Осипа М. Бодянского, который ту яко причинокъ до его біографіи въ дословномъ одишѣ помѣщаемъ. „Милостивый Государь! Письмо Ваше, отъ 9-го апрѣля получено мною исправно 20, текущего года. Собираясь въ это самое время за границу, для чего со дня на день поджидалъ только разрѣшенія отъ Правительства, я располагался лично дать отвѣтъ Вамъ, такъ какъ путь свой хотѣлъ направить черезъ Львовъ. Но непредвидѣнные обстоятельства не допустили осуществиться моей поѣздкѣ, и потому, не откладывая далѣе, пишу къ Вамъ сѣи строки. Отъ души желалъ бы переслать Вамъ просимое Вами „Житіе Мееодія“ по списку означенному въ моемъ сочиненіи „О времени происхождения Славянскихъ письменъ“, подъ Н. 175/18, но оно теперь уложено мною въ Цензуру Духовную, въ Московскую Духовную Академію, находящуюся 60 верстъ отъ Москвы, въ Сергіевой Лаврѣ. Какъ оно, такъ равно и „Житіе Кирилла“ непременно будутъ помѣщены въ 1-ой книгѣ „Чтеній въ Обществѣ исторіи и древностей Россійскихъ при Московскомъ Университетѣ“, которая положено уже возобновить съ Новаго года подъ моимъ главнымъ завѣдываніемъ. Они войдутъ туда по нѣсколькимъ изводамъ (редаціямъ), съ разными именами (вариантами) и разными примѣчаниями, равно какъ и подложныя житія сихъ мужей. Коль скоро будетъ готова 1-ая книга „Чтеній“, тотчасъ же поспѣшу переслать Вамъ ее особенно, подъ печатью Общества или черезъ посредство нашего Посольства въ Вѣнѣ. Въ ней найдете Вы все нужное для себя, въ большей мѣрѣ, нежели сколько могъ бы я, при всемъ своемъ желаніи, сообщить Вамъ. Притомъ и время не за горами. Но пока это будетъ, я посылаю Вамъ при семъ вѣрнѣйшій сѣи мѣкъ того мѣста въ житіи Мееодія, въ которомъ рѣчь идетъ о „князѣ на Вислѣ“, сдѣланный мною самымъ съ подлинника въ самомъ Успенскомъ Соборѣ, за вѣрность которого я отвѣчаю. Первые слова составляютъ переносъ съ послѣдней строки предыдущаго столбца и присоединены мною для полноты смысла ко второй половинѣ реченія, находящагося уже въ 1-омъ столбцѣ оборота 107-го листа. Что до обязательнаго Вашего предложенія касательно пересылки 2-го изданія „Словаря Польскаго Линде“ выпускаемаго въ Львовѣ, то я отъ души благодарю за него и готовъ съ своей стороны отвѣчать за взаимность взаимностью. Самый вѣрный путь для доставки Словаря ко мнѣ, это черезъ Вѣну на имя Прото-

иерея Русскаго Посольства, Мих. Фед. Раевского, Stadt, Wallfischgasse N. 1020, 3 Stock, надписавъ на оберткѣ экземпляра только мое имя и фамилію, онъ же вышлетъ мнѣ его въ самоскорѣйшемъ времени. — Поручая себя особенному вниманію Вашему, имѣю честь быть, Милостивый Государь, Вашимъ покорнѣйшимъ слугою — Осипъ Бодянский. Юня 25-го дня 1857 года. Москва“. До сего листу додамо хибѣ те, що Бельовскій познакомивъ ся особисто зъ Бодянскимъ въ Москвѣ 1849 року підчасъ своєї наукової подорожѣ и що згаданого въ листѣ „житія“ потребувавъ для задуманого нимъ въ ту пору видавництва „Monumenta Poloniae historica“. До того-жъ видавництва односитъ ся й другій цѣкавий листъ Бодянского, перехований въ томъ же томѣ; мы лишасямо собѣ до одного зъ слѣдующихъ н-ровъ опубліковане того листу и докладнѣйше розказане про знакомство Бельовского зъ Бодянскимъ.

Ив. Франко.

Новооткрытый творы Т. Шевченка. Въ найновѣйшій (июньскій) книжцѣ „Кіевской Старины“ началось печатане великорусскихъ творѣвъ Шевченка, котрый доси ще не были печатані, а именно въ першѣхъ рядѣ помѣщена обширна поема „Слѣпа“, написана въ самѣмъ початку 40-выхъ рокѣвъ. До минувшого року, — говоритъ редакція, — истоване сѣи поемы звѣстно було только зъ наслуху, а только въ минувшѣмъ роцѣ въ Петербургѣ найшла ся ея рукопись, писана рукою самого поэта“. Звѣсть поемы нагадуе головню пѣснѣйшу украинську поему Шевченкову „Марина“, а деякі мотивы зъ неї, навѣть поодинокі стихи увѣйшли въ пѣснѣйші поемы „Вѣдьма“ и „Княжна“. Осъ той звѣсть въ короткихъ словахъ: Панъ-крѣпостникъ звѣвъ сѣльску дѣвчину, а опѣсла выхавъ тайкомъ, покинувши еѣ. Слуги прогнали еѣ зъ поковѣвъ, рѣднѣя въ сѣлѣ не хотѣла принять еѣ, — она пошла блудомъ по селахъ. Родилась у неї дѣвчинка Оксана, але бѣдна мати по кількохъ лѣтахъ ослѣпла и стала жебрачкою. Поема починаєсь тымъ, що слѣпа жебрачка зъ своего дорожающею дочкою сидитъ подъ запустѣлыми паньскими буднями и дожидаетъ поворота батька своєї дитины. Оксанѣ при-
снѣвъ ся недобрый сонъ — и осъ панъ приѣздитъ.

Чету страдальцъ разлучили:

Оксана въ домѣ заперта,

А одинокую слѣпую

Одѣтъ велѣли и прогнать

Съ наказомъ строгимъ — не шатать ся

Вокругъ господскаго двора.

И рада бѣдная была,

Что такъ сбылося, какъ мечтала.

„Теперь“ такъ думала слѣпа:

„Теперь Оксаночка моя

Укрылася отъ непогоды,

Будетъ счастливою“. —

Та не збулась ся, правду кажучи, не зовѣмъ и правдоподобна мрѣя, Оксана въ покояхъ тужить; она полюбила козака-гайдамаку, а коли той разъ хотѣвъ похитрить ся подъ панскій двѣръ, его доглянули, пострѣлили и бѣгъ зловленого заморили въ темницѣ. Сей поступокъ пана бувъ страшнымъ ударомъ для Оксаны, — а надто ще коли одного вечера панъ, батько ея, посла довогъ прийшовъ до неї паний зъ поганымъ наміромъ, Оксана пробилѣ его гайдамацкимъ ножомъ, запалила будинокъ и сама погибла въ пожарѣ. „Въ сѣй поемѣ, — говоритъ ред. „Кіевской Старины“ — попередъ всего впадає въ очи значна розтягнѣсть, особливо въ першій половинѣ поемы видны слѣды романтизма 30-ыхъ рокѣвъ, певна штучность въ розмѣнахъ дѣйствующихъ особъ и певна пересѣда красокъ въ картинахъ; але хибѣ тѣ надгороджѣе могуче обурене чуте людске, котре декуды доходить до высокои поэтичной поднеслости“. Редакція „Кіевской Старины“ заслужила собѣ на велику вдячність украиньскои громады, печатаючи тѣ доси нехтовані творы нашего Кобзаря, — а не меншу вдячність заслуживъ и п. В. Л. Беренштамъ, котрый позбавивъ и до ладу позовдивъ ихъ рукописѣ.

Ив. Франко.

До исторіи рускои церкви въ XVIII. вѣцѣ. Мѣжь рукописами библиотекы Оссолинскихъ въ зборнѣмъ томѣ н-р 2704 хоронитъ ся такожъ слѣдующій листъ О. Шумлянского, епископа перемыскаго до пана Мнишка, старосты сяницкого зъ р. 1760, котрый ту печатаемо яко маленький причинокъ до

характеристики стану. рускої церкви в тѣмъ часѣ якъ такожъ поваги польского правосудія передъ самимъ розборомъ Польщѣ. Ось сей листъ въ дословній копій:

„Jaśnie Wielmo..... Dobrodzieju! Jest wiadomo JWM Panu Dobrodziejowi w Dobrach Liskich we wsi Pobidnie zabicie Kapłana, o które oskarżony tamieczny Poddany na Konfessatach tak dobrowolnych iakoteż Korporalnych w Sannoku, wydał Zaboycow Arędarza i Żydow tamiecznych Pobidynskich, którzy się dawno na Zabicie tegoż kapłana odgrazali, y w samey rzeczy zabili; a ze Jmc Pan Ekonom Liski iak mi z Sanoka donoszą, mając obligacyję Żydom tegoż Arędarza y Żydow Complices Zabicia Sądowi wydać nie chce. Zaczyn przy złożeniu nayniższej weneracyi czynię Rekurs do wielkiej Sprawiedliwosci y Łaski JW-o WM Pana Dobrodzieia iako nayunizeniey upraszając aby JWWM Pan Dobrodzi przez gorliwość Wiary Stey y miłość krwi Chrześcianskiej, a tym bardziey Charakteru Kapłanskiego raczył zlecić Jm. Pana Ekonomowi Liskiemu, żeby tym Żydom Zaboycom na Konfessatach powołanym Protekeyi niegodziwey z hańbą nie tylko Duchowienstwa, ale całego Chrześcianstwa niedawał, y owszem ich sprawiedliwosci Sądu oddał, a powagę JWWM Pana Dobrodz. w tę sprawę nie inwolwował. O którą sprawiedliwosc upraszając Mnie samego nieustaiacey Łasce oddawszy zostaię z naygłębszą Weneracyą Jas. Wiel. WM. Pana Dobrodzieia nayniż. sługa O. Szumlański B. Prz. 1760, 26 Julii. W Przemyślu.“

Якъ бачимо зъ сего листу, протекція „економа“, т. є. управителя добіръ паньськихъ була тоді достаточна, щобъ жидовъ обвиненыхъ о тяжке злочинство заслонити передъ рекузицією суду, и треба було ажъ „найунижейшою просьбою“ самого епископа, щобъ выхлопотати не жадну ласку, але простый актъ горожанської справделивості для руского попа. Тай то ще чи просьба ся принесла пожаданій плоды?...

Ис. Франко.

Новости украинской литературы, II. Въ Кіевѣ вышли на-кладомъ книгарнѣ Панчешникова:

Библиотека украинскихъ писателей, т. I. И. Котляревский. Полное собрание сочинений съ портретомъ поэта. Изданіе иллю-строванное въ первый разъ. К. 1886. цѣна 60 коп. Окре-мыми одісками зъ сего выдана вышли: Москаль-чаривникъ, водевилъ, ц. 15 коп.; Наталка Полтавка, опера, ц. 15 коп.; Виргиліева Енеида на укр. мову перелицьована, ц. 40 коп. Се вже шесте повне выдане творбъ Котляревского на Укра-инѣ. Шо-жъ до окремихъ выданъ, то Енеиды се осьме вы-дане, Москаль-чаривника пята, а Наталки-Полтавки шесте. Коли подивимось потѣмъ на роки, въ котрій видавались тво-ры Котляревского, то побачимо, що выдана его стають що далѣ, то все частѣйшій; зъ 1862 р. по 1870 вышло только одно повне выдане и по одному окремому выданю каждого твору (за 8 лѣтъ), а зъ 1871 до 1886 р. (за 15 лѣтъ) пов-ныхъ выданъ 4, Енеиды 3, Наталки 3, и Москаля 3. Якъ бачите, интересъ до творбъ Котляревского збѣльшуєть ся. Можна-бъ, звѣстно, бажати, щобъ сей интересъ збѣльшувавъ ся красне до якихъ иншихъ творбъ нашої словесности, але-жъ коли вже такъ сталося, то мусимо и зъ тымъ поми-ритись. Але-жъ зауважаючи такую популярність творбъ Ко-тляревского, тымъ болѣйшій вымагаю мусимо мы поставити до выдавцѣвъ. Разъ те, що для такъ швидко розходячої ся у продажу книжки цѣна єи все таки дорога. Повинні бѣ знати выдавцѣ, що Суворинъ у Петербургѣ за російскій перекладъ Іліады, котрый не такъ то швидко й купуєть ся, бере только 75 коп., даючи болѣе 500 стор. щѣльного друку малю бѣжки на гарному паперѣ, а у насъ осьме выдане Енеиды, котра розкупоуєть ся далеко болѣе нѣжъ Іліада у великорусѣвъ, коштує 40 коп. и має въ собѣ 299 сторѣнъ буйного друку въ половину меншого формату и на препого-ному паперѣ. Друге те, що масса друкарскихъ помилокъ страшенно псує мову и робить иноді неможливымъ разумѣне читаного. Менѣ поки що не довелось бачити повного выдана творбъ Котляревского зъ портретомъ и иллюстра-ціями, але коли єи портреты и иллюстраціи такъ на по-глядъ, якъ и тѣ въ окремихъ одбиткахъ текету зъ сего вы-дана, що я мало передъ собою, то ихъ можно було й не друкувати. Зъ каталогу книгарнѣ Панчешникова дознаємось, що третѣмъ томомъ „Библиотеки укр. писателей“ мають бути творы Бораковского, и мѣжъ ними „Влюбленный

жидъ“. Цѣкаво! Не стає только, щобъ четвертымъ томомъ сїєи химерной „Библиотеки“ бувъ Шевченковъ „Кобзарь“, а пятимъ казки Наталки Хуторнички! Не вже таки доси нѣкому узятись за докладне и впорядковане выдане творбъ украинскихъ писателей, щобъ хочъ не дати стояти пору-чъ батькови нової нашої лутературы и „Влюбленому жи-дови“. Не треба забувати того, що коли у насъ украинцямъ нѣчого читати зъ рѣдної литературы, такъ се по части за-лежить и одъ того, що творы Квѣтки, Макаровского, М. Вовчка и др. зробились библиографичною рѣдкостю, а мы на-рѣкаемо на свою литературу и одасмо выдана своихъ пи-сателей до такихъ рукъ, котрі для спекуляціи постановлять ихъ поручъ зъ Бораковскими.

Чути, що Харківска Земска управа взялась за выдане творбъ Квѣтки у Харковѣ. Поможи їй Боже! Може хочъ она выдасть ихъ, а то спеціально зложена для сего комисія 6 рокѣвъ збиралась усе выдавати и нѣякъ не могла спро-могти ся, — здаєть ся, задля браку корректора...

В. Чайченко.

Новости руско-укр. музыки. Сими днями вышли два новыя выпуски „Музыкальной библиотеки“, издаваної рускою мо-лодѣжью у Львовѣ. Выпускъ VII. мѣститъ на 13 карткахъ улюблену композицію Н. В. Лисенка „Quodlibet“ изъ народ-ныхъ пѣсень, хоръ мужескій, и коштує 30 кр. Выпускъ VIII. мѣститъ „Помарѣла наша доля“, соло баритонове зъ супроводомъ фортепьяно, музыка Н. Вахнянина до слѣвъ Ив. Федоровича и коштує 10 кр. Рѣвночасно вышла прекраснымъ выданемъ „Думка и 4 коломыйки на фортепьяно уложивъ и товариству рускихъ Академикѣвъ „Союзъ“ въ Чернівцяхъ присвятивъ Изидоръ Воробкевичъ, 4 картки нотъ и окладка зъ гарною полихромною вишитою, представляющею въ се-рединѣ гуцула и гуцулку середъ горского крайобразу, а по-выше старого кобзаря. Выдане зроблене у Відни, въ дру-карни музыкальнѣ Й Еберле.

Ис. Франко.

Похибни друкарскій. Въ 11. ч. „Зорѣ“ въ звѣстцѣ п. Чай-ченка зайшла похибка друкарека, котру просимо справити, а именно те, що збѣрка „Стенъ“ друкувати мѣть ся не въ Харковѣ, а въ Херсонѣ. Въ статѣй „Коротка исторія ли-тературы руской“, ч. 11., на сторѣнѣ 185. а въ стрѣнцѣ 10. и 21. замѣсть „Скоринны“ читай „Фѣола“.

О Д Ѣ Р Е Д А К Ц І Ъ.

Нѣбачи зъ симъ числомъ першій пѣвѣрѣкъ сегорѣчно „Зорѣ“, мы щиро дякуємо всѣмъ тымъ Вп. Добродѣямъ, котрі доси запомагали єъ чи то своими працями, чи матеріально под-могою, чи доброю радою, — и просимо зарозѣмъ о дальшу ласкаву помѣчь. Зъ своего боку редація доложитъ всякихъ старанъ, щобъ „Зоря“ въ другѣмъ пѣвѣрѣ въ болѣшой мѣрѣ удовлетворила всякій справедливый вымоги, нѣжъ се неразъ можна було зробити въ першѣмъ пѣвѣрѣ. Новыя творы, котрыхъ пе-чатане почне ся въ слѣдующихъ числахъ, дають намъ поруку, що и подъ зглядомъ змѣсту другій пѣвѣрѣ нашої часописи не то що не ослабитъ, але ще й скрѣпитъ интересъ, який доси будила „Зоря“ въ широкихъ кругахъ нашої читающей громады.

Зъ причины надбѣжущихъ вакацій числа 13. и 14. „Зорѣ“ выйдуть разомъ около 20. н. с. липня, а числа 15. и 16. выйдуть зновъ разомъ около 20. н. с. серпня.

О Д Ѣ А Д М Н И С Т Р А Ц І Ъ.

Зъ концемъ першого пѣвѣрку просимо о вырѣв-нане залеглостей, а зглядно о ѣдновлене предплатъ для уникнення перервы въ высылцѣ дальшихъ чиселъ. Залеглостѣ выказана на адресахъ. Реклямацій 1-го чи-сла сегорѣчно „Зорѣ“ поки что не можемо узгляднити, бо накладъ того числа цѣлковито вже вычерпанный. Мы постараємось бодай тѣ статѣ, котрі въ 1-бѣмъ числѣ были порозпочинаны, ще разъ передрукувати и тоді вышлємо сей другій накладъ усеѣхъ реклямуючихъ, якъ такожъ новопріступающимъ Абонентамъ.

Ѡдповѣдає за редакцію: Александръ Борковский.

Зъ друкарнѣ Товариства имени Шевченка, подъ зрядомъ К. Беднарского.

Выдає Товариство имени Шевченка.

Digitized by Google

URBANA-CHAMPAIGN